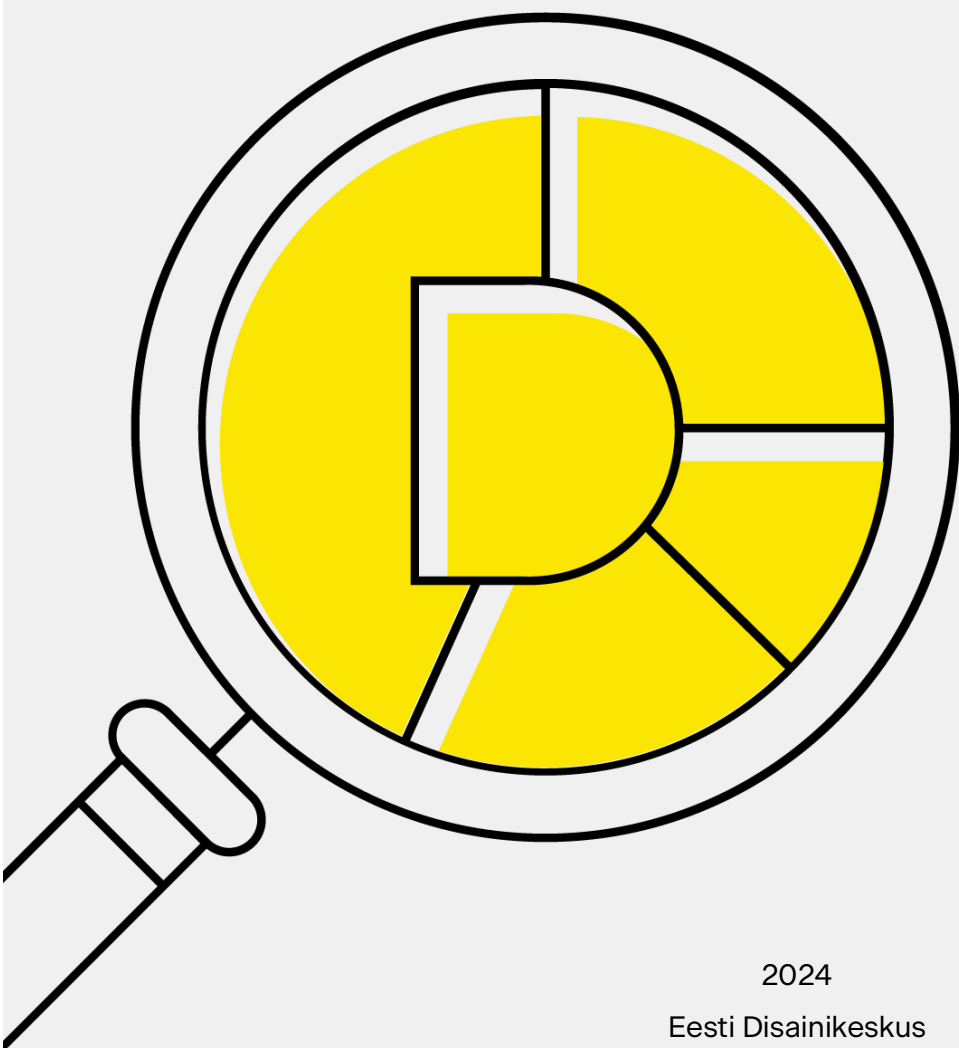

Eesti disainivaldkonna kaardistus

Kaardistuse koostas:
Eesti Disainikeskus MTÜ

2024

Eesti Disainikeskus

Kasutatud mõisted ja lühendid

ADC*Estonia	Art Directors Club Estonia
BEDA	The Bureau of European Design Associations
Digitaalne disain	UX (kasutajakogemuse disain), UI (kasutajaliidese disain), AI (tehisintellekti disain), VR (virtuaalreaalsuse disain), veebi- ja kasutajaliideste disain, multimeedia disain
<i>Designer-maker</i> või isetootev disainer	oma tooteid valmistavad ja omanimelist brändi arendavad disaineritest ettevõtjad
EAS	Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus
EDK	Eesti Disainikeskus
EDL	Eesti Disainerite Liit
EDM	Eesti Disaini Maja
EISA	Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse ja Kredexi ühendasutus
EKA	Eesti Kunstiakadeemia
EMTAK	Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator
ETDM	Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum
FB	Facebook
HaridusSilm	haridusandmete portaal
IG	Instagram
<i>Inhouse</i> disainer	disainerid, kes töötavad ettevõttes, mis tegutsevad teistes valdkondades, aga arendavad oma kaubamärke ja toodete/teenuste disainimiseks kasutatakse ettevõttesiseseid disainereid
Koda	Teenusmajanduse Koda
KOV	Kohalik Omavalitsus
Kulka	Eesti Kultuurkapital
Kultuur 2030	Kultuuri arengukava 2021-2030
KuM	Kultuuriministeerium

Kutsekoda	analüüsib Eesti tööjõu ja oskuste tulevikuvajadust, korraldab kutsestandardite koostamist, koordineerib kutseeksamite korraldamist, haldab kutseregistrit
LMK, TLMK	Tartu Loomemajanduskeskus
Materjalipõhine disain	aksesuaarid, klaas, keraamika, metall, ehted, nahk, tekstiil ehk materjalipõhised unikaalobjektid
MKM	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
MTÜ	Mittetulundusühing
NACE	Nomenclature of Economic Activities (Euroopa Ühenduse majandustegevuse statistiline klassifikaator)
RIK	Registrite ja Infosüsteemide Keskus
SA	Sihtasutus
TalTech	Tallinna Tehnikaülikool
TDH	Tallinn Design House
TEI	Sihtasutus Tallinna Ettevõtlusinkubaatorid
TLÜ	Tallinna Ülikool
TTK	Tallinna Tehnikakõrgkool

Sisukord

1	Disainivaldkonnast üldiselt	7
1.1	Valdkondlikud uuringud.....	7
1.2	Eesti disainivaldkond.....	8
1.2.1	Peamised erialaliidud ja teised esindusorganisatsioonid.....	9
1.2.2	Arenduskeskused ja inkubaatorid	10
1.2.3	Teised valdkonna organisatsioonid	14
1.2.4	Disainiharidus.....	15
1.2.5	Disainiettevõtted ja disainerid	16
1.2.6	Kuulumine katusorganisatsioonidesse	16
1.3	Valdkonna rahastamine avalikest vahenditest	18
1.3.1	Kultuuriministeeriumi toetused	19
1.3.2	Kultuurkapitali toetused disainivaldkonnale.....	20
1.3.3	EAS ja Kredex ühendasutus	24
1.3.4	Muud erinevad toetusprogrammid	25
1.3.5	Rahastus aastatel 2021-2022	25
1.4	Disainivaldkonna olulisemad suursündmused aastatel 2019-2022.....	26
1.5	Institutsionaalsed sotsiaalmeedia grupid ja lehed	29
1.6	Valdkondlikud ajakirjad.....	31
2	Disainivaldkond numbrites	32
2.1	Disainivaldkonna kaardistuse tulemused.....	33
2.1.1	Vastajate profiil.....	34
2.1.2	Disainivaldkonna arenguvajadused.....	42
2.1.3	Jätksuutlikkus/ kestlikkus valdkonnas ja disainerite töös	43
3	Disainiharidus	47
3.1	Disainialane kõrg- ja kutseharidus	47
3.2	Lõpetajate arv.....	48
3.3	Täiendõpe.....	48
3.4	Kutsestandardid	49
4	Disainiteenust pakkuvate ettevõtete majandusnäitajad	50
4.1	Majandusnäitajate koondinfo	51
5	Kokkuvõte	54
6	Lisad.....	56
Lisa 1.	Õppekavade nimekiri õppeasutuste lõikes kõrghariduses.....	56
Lisa 2.	Õppekavade nimekiri õppeasutuste lõikes kutsehariduses	58
Lisa 3.	Disaini valdkonna kõrgharidusega lõpetajate arv aastatel 2017-2022.....	59

Sissejuhatus

Käesolev kaardistus on algatatud Eesti Disainikeskuse poolt 2023. aasta alguses. Tegemist on pilootprojektiga, mille eesmärgiks on anda võimalikult mitmekülgne ülevaade Eesti disainivaldkonnast.

Disaini tegevusväli on jõuliselt laienenud ning sisemiselt muutunud. Riiklikud andmekogud, mille alusel statistikat koostatakse, on ajale jalgu jäänud. Eestis puudub usaldusväärne ülevaade disainerite ja disainibüroode kohta, sh disainerite ja disainiettevõtete arvu kohta, kuidas Eesti disainerid disaini liigiti on jaotunud ning milline on disainerite vanuseline jaotus. Sellest tulenevalt proovis Eesti Disainikeskus valdkonda kaardistada, võttes kokku olemasolevad valdkonda puudutavad uuringud, viies 2023. aasta alguses läbi *online* küsitluse ning kogudes erinevaid vabalt kättesaadavaid täiendavaid andmeid.

Kogutud info võiks kõnetada erinevaid huvipooli, sh disainereid, erinevaid arendusorganisatsioone, avalikku ja erasektorit, aga ka ka poliitikakujundajaid.

Käesoleva kaardistuse eesmärgid olid järgmised:

- saada ülevaade ja parem arusaam kogu disainivaldkonnast, võimaldamaks valdkonda paremini mõista ja mõõta
- saada informatsiooni valdkonna sisemiste arengute osas
- kogutud andmete pinnalt hinnata valdkonna kitsaskohti ja arenguvõimalusi

Esimene peatükk keskendub disainivaldkonna kirjeldamisele, andes ülevaate valdkonnast üldisemalt, valdkonda mõjutavatest strateegilistest dokumentidest, seni tehtud uuringutest, disainivaldkonna struktuurist ja seal tegutsevatest organisatsioonidest, nende rahastamisest ning valdkonna olulisematest suursündmustest. Eesmärgiks on aru saada disainivaldkonna üldisest ulatusest. Sisendina on kasutatud erinevaid uuringuid valdkonna kohta, organisatsioonide kodulehti, majandusaastate aruandeid ja muud avalikku infot.

Teine peatükk keskendub disainivaldkonna kirjalikule kaardistusele, mis põhineb disainerite seas läbiviidud küsitlusel jaanuar-veebruar 2023. aastal ja millele vastas 427 disainerit.

Kolmas peatükk annab ülevaate Eesti disainiharidusest, antavatest kraadidest, lõpetajate arvudest ja tutvustab olukorda disaineri kutsestandarditega.

Neljas peatükk uurib lähemalt disainiteenust pakkuvaid ettevõtteid ja nende majandusnäitajaid.

Käesolevas kaardistuses on kasutatud erinevaid meetodikaid lähtudes andmete iseloomust ja kättesaadavusest. Andmete allikatena on kasutatud nii olemasolevaid riiklikke uuringuid, HaridusSilma, Statistikaametit, ettevõtete 2021. ja 2022. aasta majandusaastate aruandeid, aga ka organisatsioonide kodulehti ning erinevaid avalikke andmeid internetis. Oluliseks osaks kaardistuses oli EDK enda läbiviidud *online* küsitlus. Igas peatükis esitatud andmete juures on ka täpsem info andmete allikate ja kasutatud meetodite kohta.

Kõiki seatud eesmärke me käesoleva kaardistusega veel ei täitnud. Avalikult kättesaadav info on puudulik, kaardistuse küsimustikule vastamine oli vabatahtlik ja anonüümne ning kõikide järelduste tegemiseks ei olnud vastanute hulk piisav.

1 Disainivaldkonnast üldiselt

Disainivaldkonna tegevused kuuluvad Eestis alates 2014. aastast¹ Kultuuriministeeriumi haldusalasse. Kultuuriministeeriumi haldusala põhiliseks strateegilisi sihte seadvaks dokumendiks on „Kultuuri arengukava 2021-2030“ (Kultuur 2030)², mis on jätkustrateegiaks dokumendile „Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020“. Kultuur 2030 seab konkreetsed eesmärgid valdkonniti ning seob need ressursidega ehk riigieelarvega. Üheks selliseks valdkonnaks on disain.

Disainivaldkond ise on peamised tegevussuunad välja toonud arengukavas „Eesti disaini arengukava 2023“³. Arengukava puhul on tegemist valdkonnasisese kokkuleppega selles, kuhu Eesti disainivaldkond peaks arenema ja mida tuleks selleks teha. Arengukava on sündinud konkreetselt disainivaldkonna enda seesmistest vajadustest. Disainivaldkonna arengukava 2024+ koostamisega alustati 2023. aasta sügisel ning ka see arengukava koostatakse valdkonnasisese algatusena ja viiakse ellu disaini ökosüsteemi organisatsioonide omavahelises tihedas koostöös.

1.1 Valdcondlikud uuringud

Disainivaldkonna kohta on aastatel 2009-2022 viidud läbi mitmeid uuringuid. Peamiselt on uuritud disaini rakendamist Eesti ettevõtetes ja organisatsioonides, vähem on uuritud Eestis tegutsevaid disainereid ja disainietteviõtteid.

Olemasolevad uuringud on järgmised:

Eesti loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus (2022)	Eesti Konjunktuuriinstituut
Eesti loomevaldkonna kestlikkuse uuring (2022)	Ernst & Young Baltic AS ja Balti Uuringute Instituut MTÜ
Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine (2021)	Mõttekoda Praxis
Vabakutselised loovisikud, nende majandusliku toimetuleku mudelid ja sotsiaalsete garantiide kattesaadavus (2021)	Mõttekoda Praxis

¹ Kuni selle ajani kuulus disain Majandusministeeriumi haldusalasse.

² www.kul.ee/kultuur2030

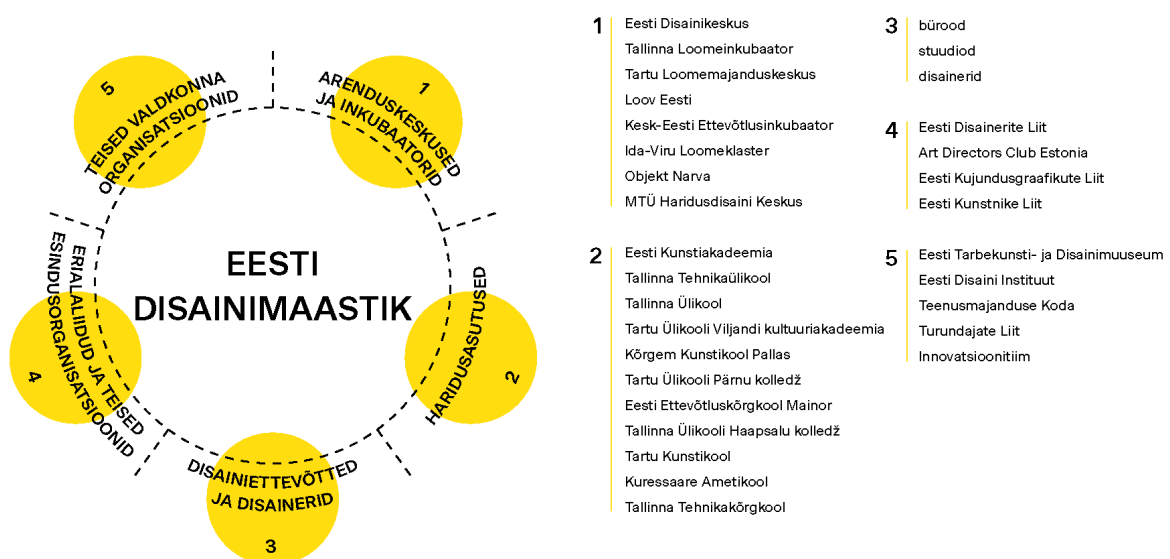
³ media.voog.com/0000/0038/1850/files/EEST%20DISAINI%20ARENGUKAVA%202023_loplik.pdf

Uuring Tärkavate disainipraktikate kaardistamine (2020)	EDK tellimusel Ruth-Helene Melioranski ja Martin Pärn
OSKA raport: Audiovisuaalvaldkond, sõna ja keel, turundus ja kommunikatsioon, disain ja kunst, trükitööstus (2019)	SA Kutsekoda
Uuring Disainikasutus Eesti ettevõtetes ja sihtasutustes (2018)	Tartu Ülikool RAKE
Eesti loomemajanduse uuring ja kaardistus (2018)	Eesti Konjunktuuriinstituut
Rahvusvahelistumise ja ekspordi uuring loomemajanduse valdkonnas (2017)	Civitta Eesti AS ja Tom Fleming Creative Consultancy
Uuring Disainikasutus Eesti ettevõtetes ja sihtasutustes (2013)	TNS Emor
Eesti loomemajanduse uuring ja kaardistus (2013)	Eesti Konjunktuuriinstituut

1.2 Eesti disainivaldkond

Eesti disainivaldkonna moodustavad 5 olulist osapoolt (vt joonis 1):

- arenduskeskused ja inkubaatorid
- haridusasutused
- disainiettevõtted ja disainerid
- erialaliidud jt esindusorganisatsioonid
- teised valdkonna organisatsioonid

Joonis 1. Eesti disainimaastik

1.2.1 Peamised erialaliidud ja teised esindusorganisatsioonid

Eesti Disainerite Liit (EDL)⁴ on loomeliit, mis ühendab 131 Eesti toote-, tekstiili, moe- ja graafilist disainerit. EDL peab oma ülesandeks disainiteadlikkuse kasvatamist ühiskonnas, pakub disaineritele elukestvat enesetäiendamise võimalust, seisab nende õiguste eest ning tutvustab disainerite saavutusi. EDL korraldab harivaid loenguid, töötubasid ja konkursse. EDL eesmärgiks on Eesti disainipotentsiaali tutvustamine nii Eestis kui ka välismaal, selleks osaletakse igal aastal messidel ja välisnäitustel. Disaini nõudluse ja pakkumise suurendamiseks teeb EDL koostööd MKM-ga ja Kultuuriministeeriumiga. EDL on osaletud rahvusvaheliste katusorganisatsioonide (International Council of Societies of Industrial Design, BEDA, Design For All Europe ja Europe Design Management) töös, sh ka juhatuste koosseisudes ning koostööprojektides, mille teemadeks on kaasav disain, tervishoiudisain, disainijuhtimine jm. 2010. aastal asutas EDL Eesti Disaini Maja⁵ (EDM), mille missiooniks on Eesti kui tõusva disainipotentsiaaliga maa tutvustamine ja maine kujundamine. EDM-is on välja pandud Eesti disainerite looming ning seda müüakse läbi erinevate müügikanalite koduturul ja välismaal. Müügitulu investeeritakse erinevatesse Eesti disaini tutvustavatesse projektidesse.

Eesti Kujundusgraafikute Liit on professionaalseid kujundusgraafikuid ühendav poliitiliselt sõltumatu loominguline liit. EKGL on asutatud 1993. aastal Eesti Kunstnike Liidu Tarbograafika sektori, Raamatugraafika sektori ja Plakatisektsiooni õigusjärglasena ning on iseseisva mittetulundusühinguna Eesti Kunstnike Liidu liikmesorganisatsioon. EKGL-s on 119 liiget. EKGLi eesmärkideks on Eesti kujundusgraafika kui loomingu edendamine, oma liikmete loometegevuse toetamine ja soodustamine, EKGLi kuuluvate kunstnike sotsiaalse staatuse väärtustamine ja kutseliste, majanduslike, intellektuaalse omandi ja autoriõiguse-alaste huvide ning loomevabaduse kaitsmine, kujundusgraafika loomepärandi säilimisele kaasaaitamine, erialaste kontaktide loomine ja koostöö arendamine erinevate organisatsioonide ja kunstnike vahel nii kodu- kui välismaal⁶.

Art Directors Club Estonia (ADC*Estonia) on mittetulundusühing, mis on loodud selleks, et tõsta Eesti kommunikatsioonitööstuse kunstilist taset, propageerida ja arendada loovust. Klubi koondab endas juhtivate agentuuride ja disainibüroode loovtöötajaid, kes osalevad klubi töös vabatahtlikkuse alusel. Olles seotud ADC*Europe võrgustikuga, esindab ADC*Estonia samu

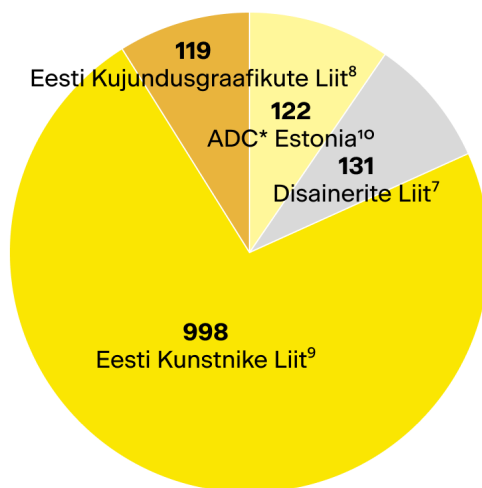
⁴ www.edl.ee

⁵ www.estoniandesignhouse.ee

⁶ ekgl.ee/pohikiri

väärtusi, mis sarnased klubid üle maailma. ADC koondab ainult eraisikuid ja see on klubi, kuhu kutsutakse. 2023. aastal oli ADC*Estonia 122 liiget.

Suuremate erialaliitude (Eesti Disainerite Liit⁷, Eesti Kujundusgraafikute Liit⁸, Eesti Kunstnike Liit⁹, ADC* Estonia¹⁰), kuhu disainerid kuuluvad, liikmete arvud on esitatud alljärgneval joonisel (vt joonis 2). Andmed on saadud erialaliitude kodulehtedelt.

Joonis 2. Suuremate erialaliitude liikmete arv (seisuga juuni 2023)

1.2.2 Arenduskeskused ja inkubaatorid

Eesti Disainikeskus (EDK)¹¹ on disainivaldkonna arenduskeskus ja professionaalse disaini valdkonna edendaja Eestis, olles partneriks disaineritele, ettevõtjatele, avaliku sektori esindajatele ja poliitikakujundajatele. EDK tegeleb disaini olemuse ja ulatuse nähtavaks tegemisega, teadvustab disaini kui ühiskondliku heaolu ja majanduse arengu taganttõukajat, toetab disainerite professionaalsust ja kompetentside arengut ja aitab läbi parema disaini rakendamise erinevate rahastajate (EAS, KIK, Interreg jne) toel Eesti ettevõtete tootearendust ja ekspordipotentsiaali suurendada. EDK tugitegevused on suunatud eelkõige 3 sihtgrupile: disainibüroodele, ettevõtetele ja avalikule sektorile ning laiemale avalikkusele. EDK

⁷ www.edl.ee/edl-liikmed

⁸ ekgl.ee/liikmed/

⁹ www.eaa.ee/koik-liikmed

¹⁰ Andmed kirja teel

¹¹ www.disainikeskus.ee

koordineerib disainibüroode võrgustikku, kuhu kuulub 45 disainibürood (seisuga 30. juuni 2023)¹², kellele luuakse tingimusi omavaheliseks võrgustumiseks, kohtumisteks teiste organisatsioonidega, keda kaasatakse valdkondlikesse aruteludesse, erinevatesse töörühmadesse, pakutakse erinevaid tegevusi, soodustingimustel koolitusi ja muudel sündmustel osalemist jne. Valdkonna ühe eestkõnelejana esindab EDK disainivaldkonda, osaletakse vastavalt vajadusele erinevate strateegiliste dokumentide aruteludes ning riiklikes ja KOV töörühmades. EDK veab disainivaldkonna arengukava koostamist, koordineerib disainihariduse ümarlauda, toimides kui neutraalne kokkusaamiskoht ja eri osapoolte tasakaalustaja. EDK on BEDA (The Bureau of European Design Associations) aktiivne liige ja New European Bauhausi partner.

Tallinna Loomeinkubaator¹³ – SA Tallinna Ettevõtlusinkubaatorid on tegutsenud alates 2006. aastast ning kaasa aidanud üle 500 ettevõtte arengule. Inkubaatoris pakutakse ettevõtjatele individuaalset kuni 24 kuu pikkust arenguprogrammi. Loomeinkubaatori programmis osaleb igal aastal 50 ettevõtet tehnoloogia *start-up*idest tootvate disaineriteni. Tallinna Loomeinkubaatori klientideks on alustavad ettevõtjad. Loomeinkubaatori sihtgruppi kuuluvad: tootvad disainerid, teenusepakkujad, loovinsenerid, kes tegelevad digitaalse disaini, audiovisuaalse sisu loomisega ja muude seotud tehnoloogiavaldkondadega, *start-up*id, *zero-waste start-up*id ning ringmajandavad ettevõtted. Rotermani kvartalis asuv Tallinn Design House'is (TDH)¹⁴ on esindatud üle 100 eesti disainerbrändi. Tegemist on esimese Eesti disaini esindusruumiga, mis pakub disainerbrändidele terviklahendusi uute toodete turule toomisel, esitlemisel ja partnerite ning edasimüüjate leidmisel.

Tartu Loomemajanduskeskus (LMK)¹⁵ on 2009. aastal asutatud loomemajanduse arenduskeskus ja inkubaator, mille eesmärgiks on loomemajandusalase teadlikkuse tõstmine, ettevõtluse kasvu kiirendamine ning innovaatiliste ja kõrge lisandväärtusega loomemajanduse ettevõtete tekke toetamine Tartus ja Lõuna-Eestis. Tartu Loomemajanduskeskus esitleb kohalikke disainereid Tartu südalinnas asuvas poes HOPP DISAIN. Selles poes on disaineritel ja väiketootjatel võimalus kohtuda eraklientide ja ettevõtetega, kes otsivad eristuvat paikkondlikku disaini ja omanäolisi kingitusi.

¹² disainikeskus.ee/andmebaas

¹³ inkubaator.tallinn.ee

¹⁴ tallinndesignhouse.com

¹⁵ loovtartu.ee

MTÜ Loov Eesti¹⁶ – Loov Eesti on loomemajanduse arenduskeskus, mille missioon on viia Eesti loovus maailma. Loov Eesti peamisteks tegevusteks on loomemajanduse alaste teenuste osutamine ja loomeettevõtlust toetavate tegevuste pakkumine. Loov Eesti haldab Loov Euroopa alamprogrammi KULTUUR kontaktpunkti, mida rahastab Kultuuriministeerium kahasse Euroopa Komisjoniga. Loov Eesti roll on teavitada organisatsioone Loov Euroopa Kultuur programmi pakutavatest võimalustest ja nõustada projekte nende taotluste ettevalmistamisel. Aktiivselt tegeletakse ka rahvusvaheliste projektidega (nt koostööprojektid Gruusias ja Moldovas). Loov Eesti liitus Euroopa PACT for SKILLS konsortsiumiga, et läbi üle-euroopalise koostöövõrgustiku panustada täiskasvanute ümberõppe ja oskuste arendamise programmidesse. MTÜ Loov Eesti kuulub järgmistesse võrgustikesse: Creative Business Network, European Cluster Collaboration Platform, Creative Ports - BSR CCI Network ja European Creative Business Network.

Kesk-Eesti Ettevõtlusinkubaator¹⁷ – Kesk-Eesti Ettevõtlusinkubaator on 2022. aasta mais loodud Viljandi-, Järva- ja Jõgevamaa arenduskeskuste ühisorganisatsioon. Kesk-Eesti ettevõtlusinkubaatori juhtpartner on Viljandimaa arenduskeskus. Kostööd tehakse Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemiaga, Kesk-Eesti kutseõppeasutustega, maaülikooli Polli aiandusuuringute keskuse ja Tehnopoliga. Eesmärk on arendada Kesk-Eesti elu- ja ettevõtluskeskkonda. Oma tegevuse kaudu suurendatakse ettevõtlikkusteadlikkust, toetatakse alustavat ettevõtjat, aidatakse areneda tegutseval ettevõtjal ning osutatakse igakülgset kaasabi ettevõtte innovatsiooni- ja arendustegevuses. Koostöös luuakse osalejatele vajaduspõhine programm ja tõhustatakse ettevõtjate tööd luues piirkondlik kontaktivõrgustik. Inkubaatoris pakutakse ettevõtjale individuaalset programmi ettevõtte loomiseks või edasiarendamiseks. Inkubatsiooniprogrammis osaleb hetkel 30 meeskonda. Programmi on kaasatud 35 mentorit ja spetsialisti, läbi partnerite on võrgustik kordi laiem. Rahastus on ajavahemikul mai 2022 kuni detsember 2023 200 000 eurot, millest 16% kümnest omavalitsust kolmest maakonnast ja 84% Euroopa Struktuurifondide vahenditest. Sellele lisandub omatulu umbes 10%.

Ida-Viru Loomeklaster¹⁸ – Ida-Viru Loomeklaster on 2021. aasta sügisel asutatud koostöövõrgustik, mis koondab piirkonna loomevaldkonna ettevõtted, organisatsioonid ja tegijad eesmärgiga edendada tööstusjärgses Ida-Viru piirkonnas loomeettevõtlust, et anda tuge kultuuri- ja majanduselu hoogustamiseks. Ida-Viru Loomeklaster hoogustab maakonna

¹⁶ www.looveesti.ee

¹⁷ kesk-eesti.ee

¹⁸ loomeklaster.ee/loomeklaster

väikeettevõtlust, mitmekesistades tööalaseid oskusi, pakkudes värskaid äriideid ning soodustades tulevikutoodete ja -teenuste ja seeläbi uute töökohtade teket. Ida-Viru Loomeklaster koondab valdkonnas tegutsevad piirkondlikud loomeorganisatsioonid, kohalikud omavalitsused ja ettevõtted, koordineerib ühiste eesmärkide püstitust, kollektiivset esindatust, huvide kaitset, koostöid üleriigiliste arenduskeskustega ning valdkondlike uuringute tellimist. Klaster pakub ettevõtlusalast nõustamist, koolitusi ja kaasamisüritusi, olles inkubaatoriks ja koostöövõrgustikuks loomevaldkonnas tegevust alustavatele ettevõtjatele. Klasteri liikmed koos valdkondlike partnerite ja katusorganisatsioonidega tegelevad ka maakonna loomeettevõtluse arengukava koostamisega. Ida-Viru Loomeklasteri algatajaks on SA Ida-Viru Ettevõtluskeskus (IVEK) koostöös ettevõttega Shiftworks OÜ. Klasteri tegevusi toetatakse Rahandusministeeriumi regionaalarengu toetusmeetme Ida-Viru maakonna ettevõtluse ning inimeste tööalaste oskuste mitmekesistamise toetuse raames. Klasteri partner on Kultuuriministeerium.

Objekt¹⁹ on innovatsiooni ja loomekeskus Ida-Virumaal. OBJEKT on esimene inkubaator meedia- ja loomemajandusettevõtete jaoks Balti riikides. Objekt pakub 12-kuulist inkubatsiooni programmi, mis aitab ettevõtjatel töötada välja ja prototüüpida oma toodet või teenust, jõuda oma esimese kliendini, rakendada tõhusat turule sisenemise plaani, ehitada üles ettevõtte investorvalmidus ja jõuda esimeste äriinglite ja investeeringuteni.

MTÜ Haridusdisaini Keskus²⁰ – Haridusdisaini Keskus on loodud 2020. aastal. Tegemist on nõ katselaboriga, kus uuritakse, katsetatakse ja testitakse disaini ja hariduse omavahelisi seoseid ning jätkusuutlikkuse praktilisi ilminguid nendes. Lähtudes õppiva organisatsiooni teooriast ning koosdisaini põhimõtetest, kus disainer on mentori rollis ja kasutaja lahendaja omas, planeeritakse, katsetatakse ja arendatakse põnevaid koostööprojekte koolide, koolitajate ja õpetajatega. Fookuses on koolid kui organisatsioonid, õppekavad, programmid, õpiteekonnad ja professionaalsed õpikogukonnad.

¹⁹ objekt.is/et/

²⁰ hdk.ee

1.2.3 Teised valdkonna organisatsioonid

Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuseum (ETDM)²¹ – ETDMi eesmärk on koguda, säilitada ja eksponeerida Eesti tarbekunsti ja disaini. Näituste kaudu tutvustatakse ka nende valdkondade rahvusvahelisi tahke. Muuseum korraldab näitusi, publiku- ja haridusprogramme ning osaleb kõige laiemal viisil tarbekunsti- ja disainivälja mõtestamises, avamises ja arendamises erinevatele sihtgruppidele. Muuseum pakub erinevaid külastuskogemusi ja õppimisvõimalusi üksikkülastaja kõrval ka gruppidele. Haridusprogrammidesse on oodatud eri vanuses huvilised. Muuseumi külastab keskmiselt 15 000 inimest aastas.

MTÜ Eesti Disaini Instituut – Eesti Disaini Instituudi põhitegevusalaks on disainivaldkonna arendamine. MTÜ tegevuse eesmärgiks on osaleda tegusalt disaini tulevikuperspektiivide väljakujundamisel. Oma liikmete kaudu esindab MTÜ Eesti parimat disainialast oskusteavet. Kõigil asjaosalistel on väga hea ülevaade valdkonnas toimuvast nii kohalikus kui rahvusvahelises plaanis, disainialane kõrgharidus, pikaajalised kogemused koolitajana ja nad esinevad tihedalt meedias ja erialakonverentsidel. Kõik MTÜsse kuuluvad disainerid on võitnud rahvusvahelisi ja kohalikke auhindu ning tegutsenud aastaid edukalt ka eraettevõtluses. Niiviisi on moodustunud dünaamiline ja väga mitmekesise võimekusega mõttekoda, mis soovib olla uute ideede genereerijaks ja läbiviijaks Eesti areneval disainimaastikul. MTÜ Eesti Disaini Instituut on üks Eesti Disainikeskuse asutajaid ning panustab pidevalt keskuse juhtimisse nii üldkoosoleku kui nõukogu tasandil.

Teenusmajanduse Koda (edaspidi Koda)²² loodi 2010. aastal 23 edumeelse ettevõtja poolt. Tänapäevaks on liikmeskond kasvanud pea 70 liikmesettevõttega organisatsiooniks. Koda esindab targa äri vabakonda Eestis, mille liikmeskonna moodustavad ettevõtjaid, kelle põhivara on inimesed ja teadmised-oskused ning kes pakuvad kõrge lisandväärtusega teadmismahukaid teenuseid. Koja liikmed väärtustavad tulevikku suunatud innovaatilisi ideid ja ärimudeleid ning häid inimesi. Lisaks eelnevale ka head teenusedisaini, tehnoloogiakasutust ning vastutustundlikku ja säästlikku arengut. Koja liikmeskonna moodustavad peamiselt edumeelsed IT-, tehnoloogia-, meditsiini-, finants-, õigus-, konsultatsiooni ning loomevaldkonna ettevõtted. Teenusmajanduse Koda on üheks Eesti Disainiauhindade partneriks, andes välja teenusedisaini auhindu.

²¹ www.etdm.ee

²² teenusmajandus.ee/et

Turundajate Liit (TULI)²³ – TULI on organisatsioon, mis toob kokku nii agentuurid kui ka tellijad/ teenusepakkujad, et ühiselt olla valdkonna edendaja, arendaja ja parendaja.

Turundajate Liit on Eesti turundusmaastiku hääletoru ja alustala. Turundajate Liidu liikmete hulka kuuluvad valdkonna professionaalid, kes on eestvedajad ja suunanäitajad ning kel on võimalus ühises infoväljas olles parandada nii oma ettevõtte tulemuslikkust, omandada uusi kontakte ja oskusi kui ka aidata valdkonna kui terviku parendamisele kaasa. TULI ühendab turundusega tegelevaid professionaale, kes on huvitatud erialase taseme tõstmisest ning valdkonna ärksaimate kaasamõtlejate hulka kuulumisest. Liitu kuulub juuni 2023 seisuga 104 ettevõtet.

Innovatsioonitiim²⁴ – Riigikantselei juures tegutsev Innotiim loodi avaliku sektori ja sotsiaalse innovatsiooni rakkerühma ettepanekul juunis 2018 kuue ministeeriumi ühise algatusena. Tänapäevaks on ühinenud kõik üksteist Eesti ministeeriumi. Avaliku sektori Innovatsioonitiimi ülesanne on muuta Eesti avalikke teenuseid koostöös ministeeriumite ja allasutustega kasutajasõbralikumaks ja inimkeskemaks. Seda viiakse ellu disainmõtlemisele rajatud innovatsiooniprogrammide, teenusedisaini koolituste ja innovatsioonivõrgustiku ürituste kaudu. Avatud innovatsioonile omaselt kaasatakse protsessi nii lõppkasutajaid kui koostööpartnereid igast sektorist. Innotiimi tegevust on tunnustatud ka Eesti Disainiauhindade konkursil.

1.2.4 Disainiharidus

Disainialast kõrgharidust pakuvad Eesti Kunstiakadeemia (EKA), Tallinna Tehnikaülikool (TalTech), Tartu Ülikooli Pärnu kolledž, Tallinna Tehnikakõrgkool, Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia (TÜ VKA) ning Tallinna Ülikool (TLÜ). Rakenduskõrgharidust saab omandada Kõrgemas Kunstikoolis Pallas, Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledžis, Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemias ja Eesti Ettevõtluskõrgkoolis Mainor.

Disainialast kutseharidust pakuvad Tartu Kunstikool ja Kuressaare Ametikool.

²³ turundajateliit.ee

²⁴ riigikantselei.ee/innotiim

1.2.5 Disainiettevõtted ja disainerid

Disainivaldkond on viimaste aastate jooksul jõudsalt arenenud ja oma piire laiendanud. Disainivaldkond on väga mitmetahuline, koosneb erinevatest disaini liikidest ning sellest võib olla teinekord keeruline aru saada või seda piiritleda. Kaardistuses eristasime järgmisi disaini liike: graafiline disain, tootedisain (sh tööstusdisain, füüsiliste objektide kujundamine), materjalipõhine disain (aksessuaarid, klaas, keraamika, metall, ehted, nahk, tekstiil ehk materjalipõhised unikaalobjektid), teenusedisain, digitaalne disain (UX - kasutajakogemuse disain, UI - kasutajaliidese disain, AI - tehisintellekti disain, VR - virtuaalreaalsuse disain, veebi- ja kasutajaliideste disain, multimeedia disain, interaktsioonidisain), disaini juhtimine ja strateegiline disain, pakendidisain, animatsioon ja mängustamine, keskkonnadisain (interjööridisain, eksterjööri disain, viidandus).

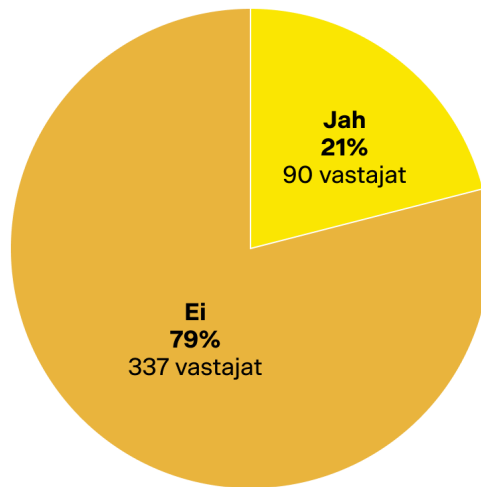
Disainerid võib üldjoontes jagada 3-ks:

- disainiteenust müüvad disainerid, kes on kas organiseerunud disainiettevõttesse või tegutsevad *freelanceritena*
- *designer-makerid* ehk isetootvad disainerid, kes tegelevad oma toodete disainimisega, tootmisega ja müümisega
- *inhouse* disainerid, ehk disainerid, kes töötavad ettevõttes, mis tegutsevad teistes valdkondades, aga arendavad oma kaubamärke, ja kus toodete/ teenuste disainimiseks kasutatakse ettevõttesiseseid disainereid.

Disainerite andmeid on täpsemalt kirjeldatud 2. peatükis.

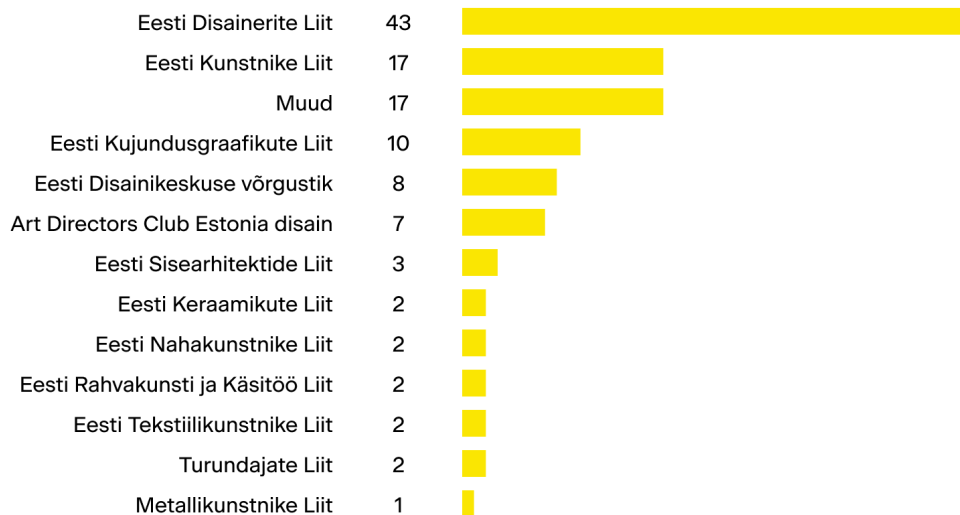
1.2.6 Kuulumine katusorganisatsioonidesse

Kuigi katusorganisatsioonide liikmete arvud on avalikult kättesaadavad, soovisime lähemalt uurida disainerite katusorganisatsioonidesse kuulumust. Seetõttu küsisime küsimustikule vastajatelt erialaliitusesse kuulumise kohta. Küsimus oli valikvastustega (valikus olid 3 peamist erialaliitu ja lisaks oli vastajatel võimalik lisada täiendavalt katusorganisatsioone, mis etteantud nimekirjas ei olnud, aga kuhu kuulumist peeti oluliseks). Küsitlusele vastanud 427 disainerist kuulus mõnda katusorganisatsiooni kõigest 21% ehk 90 inimest, sh 22 vastajat kuulus rohkem kui 1 liitu/ katusorganisatsiooni. 337 vastajat ehk 79% ei kuulunud ühtegi katusorganisatsiooni või liitu.

Joonis 3. Kuuluvus katusorganisatsiooni (seisuga veebruar 2023)

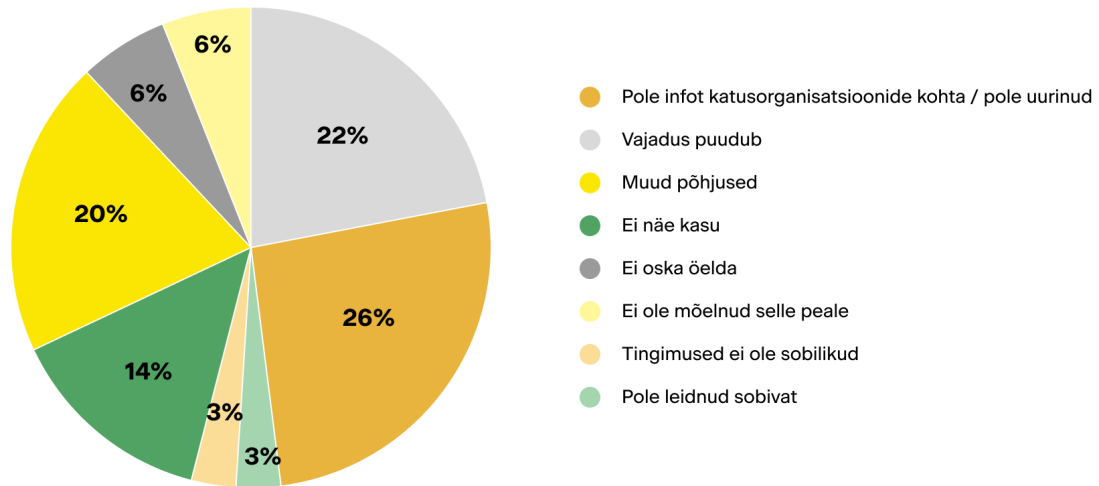
Kõige rohkem vastajaid kuulus Eesti Disainerite Liitu (43 vastajat ehk 10% vastanutest), teisel kohal oli Eesti Kunstnike Liit (17 vastajat ehk 4% vastanutest).

Joonis 4. Kuuluvus katusorganisatsioonidesse (seisuga veebruar 2023)

337 vastajat ei kuulunud ühtegi katusorganisatsiooni või liitu. Peamiseks põhjuseks toodi vähest teadlikkust – 83 vastajat (19%) leidsid, et neil puudub vastav info või pole seda lihtsalt uurinud. 70 inimest (16%) ütlesid, et neil puudub vajadus kuuluda mõnda katusorganisatsiooni.

Seega on vaja tõsta disainerite teadlikkust nende huve esindavate ja koondavate organisatsioonide kohta ning selgemalt defineerida ja kommunikeerida väärtust, mida erialaliidud/ katusorganisatsioonid pakuvad.

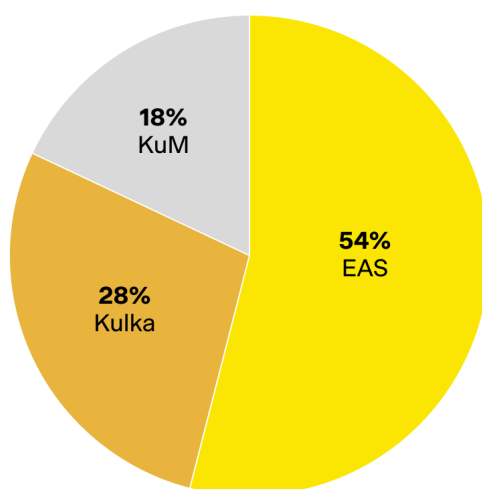

Joonis 5. Põhjused katusorganisatsioonidesse mittekuuluvuse kohta

1.3 Valdkonna rahastamine avalikest vahenditest

Ülevaade sisaldab andmeid perioodist 2016–2021. Kasutatud on erinevates avaldatud uuringutes olemasolevaid andmeid ning äriregistris avalikustatud majandusaastate aruandeid. Alates 2014. aastast on loomemajanduse, sealhulgas disaini arendamine Kultuuriministeeriumi vastutusalas. Disainivaldkonna arengute suurim rahastaja on EAS ja Kredex ühendasutus (edaspidi EISA), rahalisi vahendeid on eraldanud ka Eesti Kultuurkapital. Lisaks on võimalik rahasid taotleda erinevatest toetusprogrammidest.

Disainiliikide paljusus ning valdkonnas tegutsejate mitmekesisus teeb keeruliseks disaini valdkonna kui terviku käsitlemise ja ka toetussüsteemide loomise, kuna erinevas nišis tegutsejad vajavad erinevas vormis ja ulatuses toetusi.

Joonis 6. Disainivaldkonna toetuste jagunemine KuM-i, Kulka ja EAS-i vahel. Koondnumbrid aastatest 2016-2020. Allikas: Kultuuriministeerium, Kulka, EA ([Eesti loomevaldkonna kestlikkuse uuring](#), lk 36)

1.3.1 Kultuuriministeeriumi toetused

Kultuuriministeerium toetab nii disainereid loovisikutena, disaini kui loomeettevõtlust ning disainivaldkonna arenguid.

Kultuuriministeerium toetab disainereid loovisikutena eriala liitude (Eesti Disainerite Liit ja Eesti Kujundusgraafikute Liit) kaudu, samuti saab ministeeriumilt tegevustoetust Eesti Disainikeskus²⁵. Nendesse erialaliitudesse kuulvatel disaineritel on võimalik saada loomeliidu kaudu loometoetust kuus kuud, võimalusega pikendada toetuse perioodi veel kuue kuu võrra. Loometoetuse suurus on Vabariigi Valitsuse kehtestatud riiklik miinimumpalk ning toetuse saajale on tagatud ka ravikindlustus, mille suurus on riiklik miinimumpalk, ning loovisiku stipendiumeid.²⁶

Loomemajanduse arendamise kontekstis on fookus loomeettevõtjate ekspordivõimekuse kasvu ja strateegiliste arenguplaanide elluviimise toetamisel ning loomeettevõtlust toetavate tugiteenuste pakkumise edendamisel. Arenguid toetatakse EAS ja Kredex ühendasutuse kaudu.

²⁵ www.kul.ee/disaini-valdkonna-rahastamine

²⁶ media.voog.com/0000/0038/1850/files/Loomevaldkonna-kestlikkus-uuring-2022.pdf

Kultuuriministeerium toetab disainivaldkonna ettevõtmisi ka valdkondlike projekti- ja tegevustoetuste kaudu. Taotlusvooru „[Arhitektuuri ja disaini arendusprojektid](#)“ eesmärk on arendada ja populariseerida disainivaldkonda, sealhulgas tootedisaini, graafilist disaini ja teenusedisaini.

Erandkorras, COVID-19-st ajendatult, jagas KuM valdkondlikele äriühingutele 2020. aastal 442 000 euro eest kriisiabi. See on märkimisväärne summa, moodustades 43,5% kogu KuM-i toetusest perioodi 2016–2020 vältel²⁷. 150 000 euro ulatuses olid taotlejad saanud kriisitoetusi ka EISAlt ja Töötukassalt.

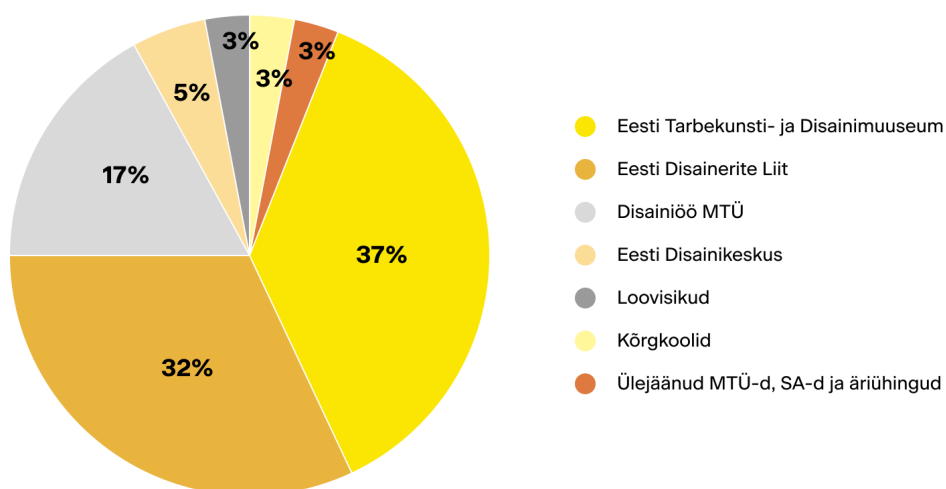
1.3.2 Kultuurkapitali toetused disainivaldkonnale

Disainivaldkond erineb teistest loomevaldkondadest selle poolest, et tal puudub eraldiseisev Eesti Kultuurkapitali sihtkapital, vaatamata sellele, et valdkond on korduvalt taotlenud sihtkapitali loomist. Läbi aastate on kehtinud vaikiv kokkulepe disainivaldkonna projektide toetamiseks Kultuurkapitali arhitektuuri- või kunsti ja rakenduskunsti sihtkapitali vahenditest. Samas jätab oma sihtkapitali puudumine disaini sageli erinevate sihtkapitalide vahelisse hallalasse ning valdkond ei ole saanud seetõttu vajalikku toetust ega tähelepanu. Disainerid peavad konkureerima ja oma ideid „painutama“ ehk kirjutama projekti teise distsipliini paradigma järgi. Sellele probleemile on tähelepanu juhitud ka dokumentides „Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020“ ja „Kultuuri arengukava 2021–2030“, kus mõlemas leitakse, et Eesti Kultuurkapitalis eraldi disaini sihtkapitali rahastuse puudumine raskendab disainivaldkonna olulistele ettevõtmistele rahastuse saamist²⁸.

Vaatamata eraldiseisva sihtkapitali puudumisele saavad valdkonna organisatsioonid Kulkast olulist toetust, kokku perioodil 2016–2020 ca 1,5M eurot. Toetuste jagunemine on ära toodud joonisel 7.

²⁷ www.kul.ee/kultuur2030, vt lisad 1–4

²⁸ [Eesti loomevaldkonna kestlikkuse uuring](#), lk 38

Joonis 7. Kulka sihtkapitalide toetuste jagunemine disainivaldkonnas tegutsejate vahel. Allikas: Kulka ([Eesti loomevaldkonna kestlikkuse uuring](#), lk 38)

Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuseum ehk valdkonna peamine mäluasutus ja säilitamise väärtusahelas tegutsev organisatsioon on saanud aastatel 2016–2020 Kulkast kokku 640 000 eurot erinevate näituste, kataloogide, trükiste, raamatute ja muude projektide tarbeks. See summa moodustab üle kolmandiku toetustest, mida disainivaldkonna organisatsioonid on Kulkast saanud²⁹.

EDL on iga aasta saanud Kulkast tegevustoetust, aastatel 2016–2020 kokku üle 325 000 euro. Samuti on EDL saanud taotlusvoorudega 219 000 euro väärtuses toetust erinevatele projektidele: Eesti disaini väljapanekud välismaal, tootedisainiauhind BRUNO, muud näitused ja konverentsid³⁰. Märkimisväärsed 17% Kulka toetustest on läinud iga-aastasele Disainiöö festivalile.

EDK on samal perioodil saanud Kulkast kokku ligi 84 000 eurot, millest enamus on läinud Eesti Disainiauhindade korraldamiseks³¹.

Ülejäänud valdkondlikud MTÜ-d, SA-d ja äriühingud on saanud sihtkapitalist nende viie aasta jooksul ligi 48 000 eurot, kusjuures äriühingute osakaal on kaduvväike. Samasse suurusjärku jäävad kõrgkoolid, nagu Kõrgem Kunstikool Pallas ja EKA, mis on saanud disainiga seotud

²⁹ [Eesti loomevaldkonna kestlikkuse uuring](#), lk 38

³⁰ [Eesti loomevaldkonna kestlikkuse uuring](#), lk 38

³¹ [Eesti loomevaldkonna kestlikkuse uuring](#), lk 38

tegevusteks kokku 48 000 eurot. Loovisikutest disainerid on saanud vahemikus 2016–2020 arhitektuuri sihtkapitalist kokku umbes 56 000 eurot³².

Arhitektuuri sihtkapital toetab ruumiga seotud projekte, 2019–2021 on arhitektuuri sihtkapitali taotluste ja eralduste statistika järgnev:

- kokku oli disainiprojektide taotlusi 45
- kokku sihtkapitalist disainile taotletud 1 060 472,72 eurot
- taotluste alusel eraldatud disainiprojektidele 378 796 eurot
- disainitaotluste edukuse % oli 37,5% taotluste rahalisest mahust

Aastatel 2019–2021 on arhitektuuri sihtkapitalist kõige rohkem toetust saanud Eesti Disainerite Liit kogusummas 236 718 eurot, millele järgneb Disainiöö MTÜ kogusummaga 67 300 eurot. Arhitektuuri sihtkapital on toetanud 2019–2021 ka Eesti Disainikeskust summas 33 200 eurot ja ETDM-i summas 30 000 eurot. Toetust on saanud ka Haridusdisaini Keskus MTÜ (2021. a 10 500 eurot) ning Universaaldisaini labor MTÜ (2019. a 1078 eurot).

Arhitektuuri sihtkapitali disainivaldkonna suurimad toetusesaajad aastatel 2019–2021:

Asutus	2019	2020	2021	Kokku
Eesti Disainerite Liit	121 953	87 145	27 620	236 718
Disainiöö MTÜ	9 500	27 800	30 000	67 300
Eesti Disainikeskus MTÜ	6 000	27 200	0	33 200
Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuseum	30 000	0	0	30 000
Haridusdisaini Keskus MTÜ	0	0	10 500	10 500
Universaaldisaini labor MTÜ	1 078	0	0	1 078
Kokku	168 531	142 145	68 120	378 796

Joonis 8. Arhitektuuri sihtkapitali disainivaldkonna suurimad toetusesaajad aastatel 2019–2021. Allikas: Kulka

Kujutava ja rakenduskunsti sihtkapitali eesmärk on toetada pea kõiki olulisemaid kunstielu suundi: professionaalsete kunstnike loometegevust ja enesetäiendamist, suuremaid ja väiksemaid näitusemajasid, regionaalset kunstielu, trükiste väljaandmist ning valdkonna järelkasvu.

³² [Eesti loomevaldkonna kestlikkuse uuring](#), lk 38

2019-2021 oli kujutava ja rakenduskunsti sihtkapitali disainivaldkonna taotluste ja eralduste statistika järgnev:

- kokku oli disainiprojekte esitatud 27
- kokku sihtkapitalist taotletud 141 497 eurot
- taotluste alusel eraldatud disainiprojektidele 27 600 eurot
- disainitaotluste edukuse % oli 19,5% taotluste rahalisest mahust

Kujutava ja rakenduskunsti sihtkapitali disainivaldkonna suurimad toetusesaajad aastatel 2019-2021:

Asutus	2019	2020	2021	Kokku
Eesti Disainerite Liit	4 000	0	0	4 000
Disainiöö MTÜ	0	2 500	2 000	4 500
Eesti Disainikeskus MTÜ	2 500	1 600	0	4 100
Fan Libre OÜ	1 600			1 600
NID MTÜ	700			700
Loominguline Selts Atheena Maja		1 100	1 500	2 600
Eesti Intituut MTÜ			1 000	1 000
Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuseum			3 000	3 000
Kokku	8 800	5 200	7 500	21 500

Joonis 9. Kujutava ja rakenduskunsti sihtkapitali disainivaldkonna suurimad toetusesaajad aastatel 2019-2021

Lisaks on valdkonnas tegutsejad saanud toetust Kultuurkapitali Nõukogult. Kokku on Kultuurkapitali Nõukogu toetanud disainivaldkonda aastatel 2019-2021 232 800 euroga. Kõige suurema toetuse on saanud aastatel 2019-2021 Disainiöö MTÜ, kokku 3 aasta jooksul 150 200 eurot.

1.3.3 EAS ja Kredex ühendasutus

Disain on oluline loomemajanduse valdkond, mida alates 2007. aastast toetatakse ka Euroopa Liidu struktuurivahenditest. Aastateks 2014-2020 Kultuuriministeeriumi poolt välja töötatud ja Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse poolt rakendatud [loomemajanduse arendamise meede](#) panustas „Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014-2020“ eesmärkide täitmisesse.

EISA on disainivaldkonna organisatsioonide jaoks oluline rahastusallikas. Perioodil 2016-2020 tuli 54% valdkonna toetustest EISA-st. Ennekõike on selle taga ekspordimeede „Loomemajanduse valdkondades tegutsevate ettevõtete ekspordivõime arendamise toetamine“, mille kaudu on disainiettevõtted saanud kogusummas pea 2,5 miljonit eurot. Meetme eesmärk on suurendada eksportivate ettevõtete arvu, nende lisandväärtust ning tulu ettevõtte ja töötaja kohta³³.

EISA meetmetest on saanud tuge ka valdkondlikud esindusorganisatsioonid. EDK on saanud aastatel 2017-2019 ja 2019-2021 EISA loomemajanduse tugistruktuuride meetmetest vastavalt ca 300 000 ja 200 000 eurot. 2016. aastal said kolm disainivaldkonnaga seotud projekti³⁴ kokku üle 363 000 euro toetust loomemajanduse taristu ja tehnoloogilise võimekuse meetmest. See oli ka viimane kord, kui taristu arendamiseks taotlusi jagati. Lisaks rahastas EISA aastatel 2018-2020 EDK projekti „Ringdisain“, mille eesmärk oli parandada väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete ringdisainialast teadlikkust ning pakkuda neile praktilisi võimalusi osaleda ökoinnovatsioonis ja ringmajanduse poole liikumises. Aastal 2019 algatas EDL aga koostöös EISAiga projekti „Eesti disainipäevad Jaapanis“, mille eesmärk oli aktiveerida Eesti ja Jaapani majanduslik ja kultuuriline koostöö³⁵.

2023. aasta II pooles avanes EISA toetusmeede „Loomeettevõtjatele tugiteenuste pakkumise, nende arenguplaanide elluviimise ja ekspordivõimekuse kasvu toetamine“³⁶. Toetuse kogumaht rahastusperioodil 2021-2027 on 7 miljonit eurot.

³³ [Eesti loomevaldkonna kestlikkuse uuring](#), lk 39

³⁴ Projektid: “Eesti Disaini Esindusruum”, “Moedisainerite ühise tootmisüksuse loomine” ja “Moetööstuse IT struktuuri loomine”, allikas [Eesti loomevaldkonna kestlikkuse uuring](#), lk 39

³⁵ [Eesti loomevaldkonna kestlikkuse uuring](#), lk 39

³⁶ eas.ee/grants/loome-tugiteenuste-toetus/#boulder-accordion-collapse-5-2

1.3.4 Muud erinevad toetusprogrammid

Toetusprogrammi „[Eesti kultuur maailmas](#)“ eesmärgiks on aidata kaasa Eesti tutvustamisele, kultuuridiplomaatia edendamisele ja Eesti kultuuri rahvusvahelistumisele väljaspool Eestit läbi muusika, kirjanduse, etenduskunstide, filmikunsti, kujutava kunsti, muuseumide, rahvakultuuri, arhitektuuri, disaini ja väliseesti kogukondadega seotud kõrgetasemeliste kultuurisündmuste toetamise. Toetatakse rahvusvahelisi projekte, mis soodustavad Eesti kultuuri rahvusvahelistumist ja kultuuriekspordi, Eesti tutvustamist maailmas kultuuri kaudu ja võimaluste loomist Eesti loovisikutele. Samuti toetatakse kultuurikollektiivide ja loomeettevõtjate pääsu rahvusvahelisele areenile.

Toetust saab taotleda ka programmist „[Riikidevahelised kultuurikoostöölepped](#)“.

1.3.5 Rahastus aastatel 2021-2022

Alljärgnevalt on toodud ülevaade valdkonna olulisemate erialaliitude ja tugisorganisatsioonide rahastamisest avalikest allikatest (riiklik ja KOV rahastus) aastatel 2021 ja 2022³⁷. Andmed pärinevad organisatsioonide majandusaasta aruannetest.

Eesti Disainerite Liit – 2022. aastal sai EDL projektidele finantstuge lisaks liikmemaksudele, sponsoritele ja ärilisele tegevusele Kulka ja Tallinna linnalt. Kulka tegevustoetus 2022. aastaks oli summas 74 900 eurot. EDL sai Kultuuriministeriumilt loomestipendiume liikmete tegevuse toetamiseks (2022. aastal maksti loometoetusi summas 61 702 eurot). 2021. aastal oli eraldise maht EDL-le riigieelarvest kokku 347 146 ja 2022. aastal kokku 230 960 eurot.

Eesti Disainikeskus – 2022. aastal oli eraldise suurus riigieelarvest EDK tegevuste elluviimiseks 299 745 eurot, sh Kultuuriministerium 242 868 eurot (sisaldas tegevustoetust 105 000 eurot ja toetusi Euroopa Disainiauhindade konverentsi ning Eesti Disainiauhindade korraldamiseks), Kulka 33 064 eurot ning Tallinna linna toetus summas 30 000 eurot. 2021. aastal oli riigieelarve eraldis summas 206 008, sh Kultuuriministeriumi toetus 123 088 eurot.

³⁷ Andmete allikad: Äriregistris avalikustatud majandusaastate aruanded

Tallinna Loomemajanduskeskus – Sihtasutus Tallinna Ettevõtlusinkubaatorid (TEI) asutati Tallinna linna poolt ning Tallinna linn on ka suurim sihtasutuse rahastaja. 2022. aastal eraldas Tallinna linn sihtasutuse tegevustele 685 000 eurot.

Tartu Loomemajanduskeskus – TLMK tegevuse suurimad rahastajad lisaks projektidele on Tartu Linnavalitsus, Kulka ja Välisministeerium. 2022. aastal oli suurimaks rahastajaks Tartu linn summas 295 089 eurot (2021. aastal 288 652 eurot). Välisministeerium on TLMK tegevust 2022. aastal toetanud summas 122 299, 2021. aastal summas 50 508. Kulka toetus on olnud kahel viimasel aastal marginaalne – 2022. aastal 3000 eurot ja 2021. aastal 3800 eurot.

MTÜ Haridusdisaini Keskus – MTÜ 2022. aasta annetuste ja toetuste kogusumma oli 23 384 eurot ja 2021. aastal 30 500 eurot³⁸.

Loov Eesti – Loov Eesti sai 2022. aastal sihtotstarbelist toetust Kultuuriministeeriumilt oma tegevuse finantseerimiseks seoses Loov Euroopa programmi KULTUUR Kontaktpunkti tegevustega. Välisministeeriumi toel viidi ellu 2021. aastal alustatud arengukoostööprojektid Gruusias ning Moldovas. Kokku oli 2022. aastal sihtotstarbelised tasud, annetused ja toetused 337 062 eurot, 2021. aastal oli 235 675 eurot.

Eesti Kujundusgraafikute Liit – 2022. aastal toetas Kultuuriministeerium liitu Loovisikute ja loomeliitude seaduse alusel, eraldades toetust 33 679,65 eurot loovisikutele loometoetusteks ja loomehalduse- ja korralduskuludeks.

1.4 Disainivaldkonna olulisemad suursündmused aastatel 2019-2022

Alljärgnevalt on toodud valik disainivaldkonna olulisematest ja suurematest sündmustest Eestis. Kindlasti ei ole tegemist ammendava loeteluga. Kõigi nende laiemale eesmärgiks on väärtustada, tunnustada ja propageerida head disaini ja tarka disainikasutust.

Eesti Disainiauhinnad³⁹ – Disainivaldkonna olulisim tunnustusüritus. Selleks, et väärtustada, tunnustada ja propageerida head disaini, antakse üle aasta välja Eesti Disainiauhinnad

³⁸ Kultuuriministeeriumi andmetel

³⁹ www.eestidisainiauhinnad.ee

tootedisaini (BRUNO), graafilise ja meediadisaini, teenusedisaini ja disainihariduse kategooriates, samuti valdkondadeülelset (Disainimuutja, Aasta disainitegu, Elumuutev disain ja eriauhinnad – SÄSI, Noor Püss, Prillitoos, BRUNO elutööauhind). Eesti Disainiauhindu korraldab Eesti Disainikeskus koostöös Eesti Disainerite Liidu, ADC*Estonia, Teenusmajanduse Koja ja Eesti Kunstiakadeemiaga. Esmakordselt anti Eesti Disainiauhinnad ühiselt välja 2012. aastal.

ADC*Eesti Disainiauhinnad – Eesti Disainiauhindade vahelistel aastatel anti eraldi välja ADC*Eesti Disainiauhindu. Tegemist oli graafilise disaini auhindadega, n.ö. rahvuslik eelvoor, mille võitjad said pääsu ADC*Euroopa disainiauhindade konkursile. ADC*Eesti Disainiauhindu korraldas EDK koostöös ADC*Eestiga. Alates 2022. a liitus konkurss Kuldmuna konkursiga.

Disainiöö⁴⁰ – Koos MTÜ-ga Disainiöö korraldab EDL alates 2006. aastast disainifestivali Disainiöö, mille eesmärgiks on teha Eesti disain nähtavaks, sealjuures kuuluvad festivali kavasse tavapärase näituste ja moeetenduste kõrval ka harivad seminarid, loengud ja töötoad. Sündmust külastab igal aastal üle kümne tuhande huvilise nii Eestist kui välismaalt.

Kuldmuna⁴¹ – Tegemist on TULI korraldatava konkursiga, mille raames jagatakse igal aastal kuld-, hõbe- ja pronksmune agentuuridele ja nende klientidele, kes on silma paistnud põnevate ja tunnustust väärivate reklaamide, disainilahenduste, kampaaniate, ürituste ja muude loovlahendustega. 2023. aastal tähistas Kuldmuna 25. sünnipäeva. Mõõtu võeti kokku 52 reklaami- ja turundusvaldkonna kategoorias.

Disainimõtlemise konverents⁴² – Disainimõtlemise konverentsi korraldatakse alates 2018. aastast ja see on toimunud praeguseks 5 korda. Konverentsi ja erioskuste praktikume korraldatakse eesmärgiga teha disainimõtlemine ja -protsess kättesaadavaks võimalikult paljudele. Igal aastal on konverentsil oma fookus. Viimasel konverentsil 2022. aastal keskenduti disainimõtlemise toel sotsiaalsete muutuste esilekutsumisele ja elluviimisele. Konverents on loodud Design Mindsi ja Milttoni poolt ning partneriteks on olnud Nortal, Proekspert, Innotiim, Helmes, Eesti Disainikeskus ja Sotsiaalse Innovatsiooni Labor.

Euroopa Disainiauhinnad (European Design Awards)⁴³ – Euroopa Disainiauhinnad ehk ED-Awards sai alguse 2007. aastal soovist tuua kokku ja tunnustada säravaimaid Euroopas

⁴⁰ www.tallinn.designfestival.com

⁴¹ kuldmuna.ee

⁴² designthinkingtallinn.com

⁴³ europeandesign.org

tegutsevaid graafilise, digitaalse, teenusedisaini jt disainivaldkondade inimesi ning lisaks tutvustada disaini ka laiemale publikule. ED-Festival on varasemalt toimunud sellistes linnades nagu Stockholm, Zürich, Rotterdam, Helsingi, Istanbul, Viin, Porto ja Oslo. 2022. aastal toimus Euroopa Disainifestival, mille osaks olid näitused, ettekanded, töötoad, konverents Beyond Design ja auhinnagaala, Tallinnas. Peakorraldajaks oli Eesti Disainikeskus, kes tegi korraldamisel tihedat koostööd erinevate disainivaldkonna organisatsioonidega, sh Eesti Disainerite Liit, EKA, ETDM, Kujundusgraafikute Liit, erinevad disainibürood, ning Tallinna linnaga. Konkursile esitati 2022. aastal üle 1400 töö 34 erinevast riigist. Eestist laekus 50 projekti, mis on meie kõigi aegade rekord ning auhindadele jõudis neist neli disainibürood: DUX, Velvet, Neway ja Platvorm. Kolm päeva kestnud töötubades, seminaridel ja konverentsil osales enam kui 100 disainerit ja bürood Euroopast ja kaugemalt.

Eesti Disainikeskuse disainiturg⁴⁴ on olnud läbi aastate suurim disainiturg, mida on Eestis korraldatud (korraldajaks Eesti Disainikeskus). Oma absoluutses tipus oli ta aastal 2019 Kultuurikatlas, kus osales 120 disainerit ja külastajaid käis ligi 5000. 2022. aastal soovis Disainiturule kandideerida ca 200 disainerit, kellest žürii valis välja 84. Aastast 2023 EDK enam disainiturgu ei korralda ja tähelepanu suunatakse Eestis ringse disainiga tegelevatele disaineritele, et neid ja nende loominguga põhimõtteid rohkem nähtavaks teha .

Eesti Kunstiakadeemia jõuluturg⁴⁵ – Eesti Kunstiakadeemia korraldab detsembrikuus üht suurimat jõuluturgu Eestis, kus saab soetada originaalset Eesti disaini ning kunsti, mis on valminud Kunstiakadeemia tudengite ning vilistlaste poolt. Jõuluturul osaleb igal aastal ligikaudu 100 müüjat – kunstnikku ja disainerit – mitmekesise valikuga.

Tallinna Loomeinkubaatori Bazaar⁴⁶ – Loomeinkubaatori ja Tallinn Design House'i jõulueelset disainiturgu Bazaar on korraldatud 11 korda. BAZAAR-ilt leiab kingitusi jõuludeks ja erilisi rõivaid ning aksessuaare pidustuste hooajaks ning on võimalus tutvuda ka uute disainerite loominguga. 2022. aastal toimus BAZAAR tavapärasest erinevas ja väiksemas formaadis – terve detsembrikuu jooksul eriväljapanekuna Tallinn Design House'i esindusruumis aadressil Rotermanni 14.

⁴⁴ disainikeskus.ee/tegevused/disainiturg

⁴⁵ www.artun.ee/kalender/eka-jouluturg-2022/

⁴⁶ inkubaator.tallinn.ee/2022/12/13/11-bazaar-toimub-esmakordselt-kuu-aega/

1.5 Institutsionaalsed sotsiaalmeedia grupid ja lehed

Sotsiaalmeedia on tänapäeva ühiskonna protsesside lahutamatu osa. Eelkõige võimaldab sotsiaalmeedia jälgijate arv hinnata disainivaldkonna suurust, sõnumite levikut ning mõju Eestis. Käesoleva kaardistuse raames on vaadatud ainult aktiivseid sotsiaalmeedia gruppe ja lehti, millel on juuni 2023 seisuga vähemalt 100 liiget. Andmeid koguti Facebooki, Instagrami ja LinkedIn platvormidelt.

Valdkonna arenduskeskuste/ inkubaatorite ja erialaliitude ning teiste partnerite puhul on selgelt kasutatavaim sotsiaalmeediaplattform Facebook. Vähemal määral oli kasutusel LinkedIn (suurimad jälgijate arvud EDK, Tallinna Loomemajanduskeskus). Arenduskeskustest on suurima jälgijate arvuga mõlemal sotsiaalmeediaplatformil EDK (9800 jälgijat FBs ja 3032 jälgijat IGs). Kõrge FB liikmete arvuga on samuti ühtepidi nii professionaalile kui laiemale huvigrupile suunatud tegevusega Loov Eesti (FB 8000 jälgijat), Tartu Loomemajanduskeskus (FB 6100 jälgijat) ja Tallinna Loomemajanduskeskus (FB 6000 jälgijat). Muudest valdkonna organisatsioonidest on suurima jälgijate arvuga FB sotsiaalmeediaplatformil Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum 7400 jälgijaga.

Erialaliitudest on suurima jälgijate arvuga FB sotsiaalmeediaplatformil Eesti Disainerite Liit 2100 jälgijaga.

Arenduskeskused ja inkubaatorid	Facebooki jälgijate arv	Instagrami jälgijate arv	LinkedIn jälgijate arv
Eesti Disainikeskus	9 800	3 032	1 358
Loov Eesti	8 000	328	152
Tartu Loomemajanduskeskus	6 100	1 045	-
Tallinna Loomemajanduskeskus	6 000	593	437
Objekt	1 900	1 007	-
MTÜ Haridusdisaini Keskus	294	-	-
Ida-Viru Loomeklaster	261	3 032	-
Kesk-Eesti Ettevõtlusinkubaator	164	-	-

Erialaliidud ja teised esindusorganisatsioonid	Facebooki jälgijate arv	Instagrami jälgijate arv
Eesti Disainerite Liit	2 100	-
Eesti Kunstnike Liit	1 500	1 172
Art Directors Club Estonia	700	-
Eesti Kujundusgraafikute Liit	565	-

Muud organisatsioonid	Facebooki jälgijate arv	Instagrami jälgijate arv
Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuseum	7 400	2587
Teenusemajanduse Koda	1 200	-
Innovatsioonitiim	1 900	-

Joonis 10. Valdkonna osapoolte institutsionaalsed sotsiaalmeedia lehed. Andmed on korjatud EDK poolt organisatsioonide sotsiaalmeedia lehtedelt ja järjestatud Facebooki kontode suurima liikmete arvu järgi seisuga juuni 2023.

Avalikest gruppidest on Facebookis suurima jälgijate arvuga grupp „Vabakutselised arendajad & disainerid“⁴⁷ (14 526 jälgijat). Tegemist on 2014. aastal loodud arendajate ja disainerite tarbeks loodud grupiga, kus arutleda ja vahetada infot erinevate arenduse, disaini ja tehnoloogia valdkonna teemadel. Teine suurem grupp on „Eesti disainerid“⁴⁸, millel on 8521 jälgijat. Tegemist on samuti 2014. aastal loodud grupiga, eesmärgiga olla kohaks kõigile disaineritele ja disainisõpradele omavahelise info vahetamiseks.

⁴⁷ www.facebook.com/groups/vabakutselised/

⁴⁸ www.facebook.com/groups/eestidisainerid

1.6 Valdkondlikud ajakirjad

Ajakiri Diivan⁴⁹ on sisustus- ja disainiajakiri. Ajakirja Diivan põhinumber ilmub 10 korda aastas. Facebookis on ajakirjal jälgijaid 1300, Instagramis 1896.

Ajakiri Leida⁵⁰ on uus, 2022. a novembris ilmumist alustanud EKA disainiteaduskonna algatatud eesti- ja inglisekeelne veebiajakiri, mis ilmub kaks korda aastas.

Ajakiri Disain, interjäär ja arhitektuur on kodukujunduse ajakiri. Ajakiri ilmub 4 korda aastas.

Ajakiri Pööning⁵¹ kirjutab ajalooga majadest ja aedadest, disainiklassikast, pärandkäsitööst, traditsioonilistest tövõtetest ning meistritest. Ajakiri ilmub 6 korda aastas: põhinumbrid märtsis, juunis, septembris ja detsembris, lisanumber Hoov aprillis ja tehniline erinumber oktoobris.

⁴⁹ www.kodus.ee/diivan

⁵⁰ leida.artun.ee/et

⁵¹ www.ajakiripooning.ee

2 Disainivaldkond numbrates

Kõige värskemad avaldatud uuringuandmed disainivaldkonna kohta on võimalik leida Konjunkturiinstituudi kaardistusest, mille andmed põhinevad Äriregistri andmetel (EMTAK koodid). Disainivaldkonna tegevused kuuluvad kehtiva Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK)⁵² järgi koodi 74101 Disainerite tegevus⁵³ alla. Kaardistuse kohaselt oli 2015. aastal Eestis 677 disaini valdkonnas tegutsevat ettevõtet⁵⁴ – 41,6% enam kui 2011. aastal. Töötajaid oli 1060 (mida on ligikaudu 77% enam kui 2011. aastal), kellest 112 olid füüsilisest isikust ettevõtjad ja saadud tulu oli 42,2 mln eurot. Disainivaldkonnas tegutses **2019. aastal 1096 ettevõtet**, sealhulgas kuus mittetulundusühingut (MTÜ). **Kokku oli hõivatud 1 141 inimest**, nende hulgas 100 füüsilisest isikust ettevõtjat (FIE). Disainivaldkonnas tegutsevate äriühingute, MTÜ-de ja FIE-de müügitulu oli 56,2 mln eurot (keskmiselt 51,2 tuhat eurot ettevõtte/ asutuse kohta ja 49,2 tuhat eurot töötaja kohta), sellest 55,6 mln eurot teenisid äriühingud⁵⁵.

EMTAK disainivaldkonna klassifikaatorid on paraku ajale jalgu jäänud ja ei võimalda saada valdkonna kohta adekvaatset pilti. Erinevad läbiviidud uuringud on tuvastanud, et märkimisväärne arv ettevõtteid on märkinud oma tegevusalaks disainiteenuste pakkumise, kuid tegelikult tegelevad nad kirjastamisega, jae- ja hulгимүүгига, käsitööga jne. Samuti määratlevad paljud disainiettevõtteid ennast erinevate muude klassifikaatorite all (vt joonis 26 disainiettevõtete jaotuse kohta) ja jäävad seetõttu ametlikust statistikast välja. Hinnanguliselt 1/3 materjalipõhisest disainist on tegelikult ennast määratlenud Kunstialase loometegevuse (90031) all⁵⁶ jne. Hetkel on võimatu saada riiklikust statistikast infot ettevõtetes ja avalikus sektoris töötavate *inhouse* disainerite kohta.

Sellest tulenevalt on Eesti Disainikeskus, konsulteerides valdkondlike ekspertide, ettevõtjate ja haridusasutustega, teinud ühe probleemi leevendava lahendusena ettepanekud Registrate ja Infosüsteemide Keskusele (RIK) adekvaatsema EMTAK koodide jaotuse kohta. Eesti

⁵² emtak.rik.ee/EMTAK/pages/klassifikaatorOtsing.aspx

⁵³ Siia alla kuuluvad tekstiili-, rõiva-, jalatsi-, ehte- ja mööblidisain; muude sisekujunduselementide ning muude moe- ja tarbekaupade disain; tööstusdisain, st toote spetsifikatsiooni ja väliskujunduse loomine ja arendamine, mis optimeeriks kasutamist, väärtust ja välimust, k.a materjalide, mehhanismide, vormi värvilahenduse, faktuuri ja pinnaviimistluse kindlaksmääramine, võttes arvesse inimeste omadusi ja vajadusi, ohutust ning turunõudlust; pakendidisain; graafiline disain; 3-mõõtmeliste mudelite loomine; sisekujundajate tegevus; siseruumide dekoreerimine, k.a vaateakende kaunistamine, müügilette, -laudade dekoreerimine.

⁵⁴ [Eesti loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus 2018. Disainivaldkonna tulemused](#)

⁵⁵ [Eesti loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus 2021. Disainivaldkonna tulemused](#)

⁵⁶ Väide pärineb samast Konjunkturiinstituudi uuringust

Disainikeskuse poolt antud sisendit võetakse loodetavasti arvesse esmalt muudatuste sisseviimisel rahvusvaheliselt ühtlustatud klassifikaatorisse NACE ja seejärel EMTAK koodidesse.

EMTAK koodide muutmine ei lahenda kogu probleemi. Vajalik on disainivaldkonna komplekssem uuring, leidmaks üles ka *designer-makerite* ettevõtted ja *inhouse* disainerid.

2.1 Disainivaldkonna kaardistuse tulemused

Kuna olemasolevad riiklikud andmekogumid ei ole piisavad ja kuna väga suur hulk disainereid esindusorganisatsioonidesse ei kuulu, et teha järeltõlge valdkonna kohta analüüsides esindusorganisatsioonide liikmeskonda, otsustas Eesti Disainikeskus piloodina läbi viia disainivaldkonna kaardistuse. Eesmärk oli saada parem ülevaade Eesti disainivaldkonnast ja seal töötavatest inimestest, võimaldamaks valdkonda paremini mõista ja mõõta.

Selleks koostati eesti- ja inglisekeelne ankeetküsimustik (kokku 26 küsimust). Veebiküsitluseks kasutati Google Forms veebivormi. Küsitlus oli anonüümne. Küsimustikku jagati erinevates digitaalsetes kanalites (EDK koduleht, meililistid, Facebook, Instagram, LinkedIn). Küsitlus viidi läbi ajavahemikul jaanuar - veebruar 2023. Kokku reageeris üleskutsele küsimustikule vastata **427 inimest**. Kui viimase ametliku uuringu hinnangul oli Eestis disainivaldkonnas hõivatud 1141 inimest, siis vastanute osakaal moodustas ca 37% valdkonnas hõivatutest. Vastanute arv ei ole küll väga suur, kuid arvestades, et tegemist on esmakordse ettevõtmisega ja ainult digitaalsete kanalite kaudu levitamise, siis on tegemist ootuspärast ületava vastamise määraga. EDK plaanib sarnast küsitlust hakata tegema iga 2-3 aasta tagant, et saada ülevaate muutustest ja trendidest valdkonnas.

Alljärgnevalt on toodud kaardistuse tulemused küsimuste lõikes.

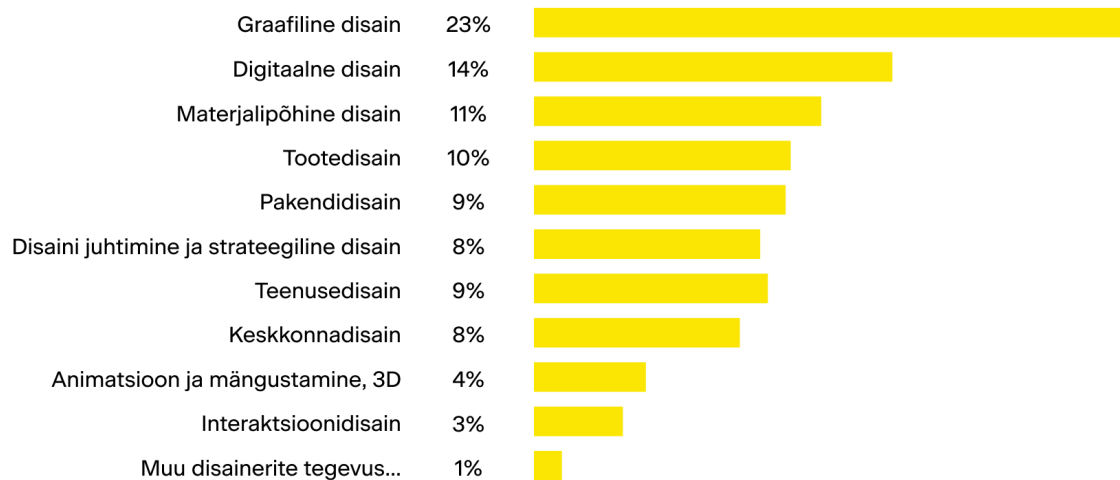
2.1.1 Vastajate profiil

Kaardistuses eristasime disainivaldkonnas järgmiseid disaini liike:

- graafiline disain
- tootedisain (tööstusdisain, füüsiliste objektide kujundamine)
- materjalipõhine disain (aksesuaarid, klaas, keraamika, metall, ehted, nahk, tekstiil ehk materjalipõhised unikaalobjektid)
- teenusedisain
- digitaalne disain (UX - kasutajakogemuse disain, UI - kasutajaliidese disain, AI - tehisintellekti disain, VR - virtuaalreaalsuse disain, veebi- ja kasutajaliideste disain, multimeedia disain)
- interaktsioonidisain
- disaini juhtimine ja strateegiline disain
- pakendidisain
- animatsioon ja mängustamine
- keskkonnadisain (interjööridisain, eksterjööri disain, viidandus)

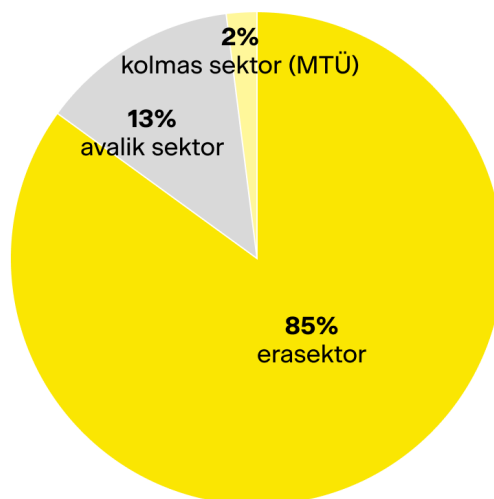
Et saada aimu, kui palju tegutseb Eestis disainereid erinevates disaini liikides, siis palusime vastajatel märkida, millises disaini liigis ta töötab/ on töötanud. Vastajal oli võimalik valida mitu vastust.

Küsimustikule vastasid disainerid kõikidest disaini liikidest. Kõige enam vastajatest tegutsevad/ on tegutsenud **graafilises disainis** (235 vastajat, 55% vastanutest). Teisel kohal on **digitaalne disain** (141 vastajat, 33% vastanutest) ja kolmandal kohal **materjalipõhine disain** (113 vastajat, 26% vastanutest). Kõige vähem töötab vastajatest interaktsioonidisainis (35 vastust, 8% vastanutest). Muu disainerite tegevuse all mainiti reklaami, disainiharidust, messistendide/ bokside disaini, sotsiaalmeedia disaini ja transpordidisaini. Enamik disainereid töötavad (või on töötanud) enam kui ühes disainiliigis.

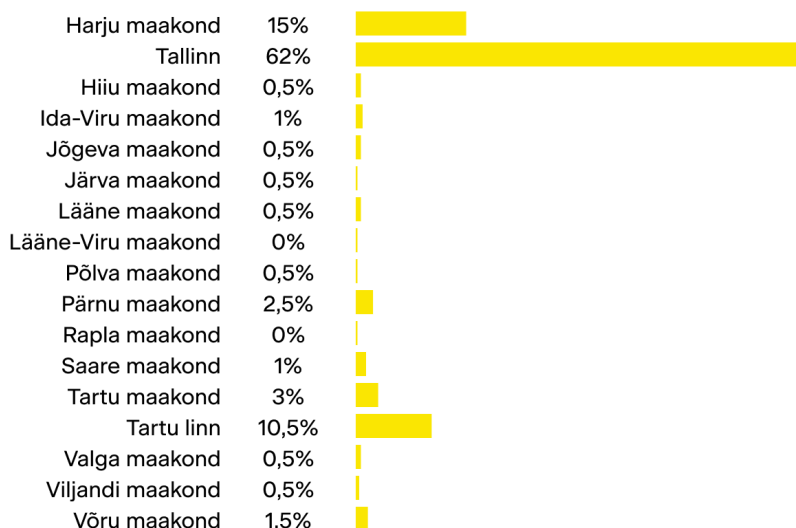
Joonis 11. Disainerite jaotus disainiliikide kaupa (seisuga 2023 jaanuar)

Positiivselt üllatas avalikus sektori töötavate disainerite arv. Vastajatest 85% töötab või viimati töötas erasektoris, 13% avalikus sektoris ja 2% kolmandas sektoris.

Joonis 12. Disainerite jaotus sektorite kaupa (seisuga 2023 jaanuar)

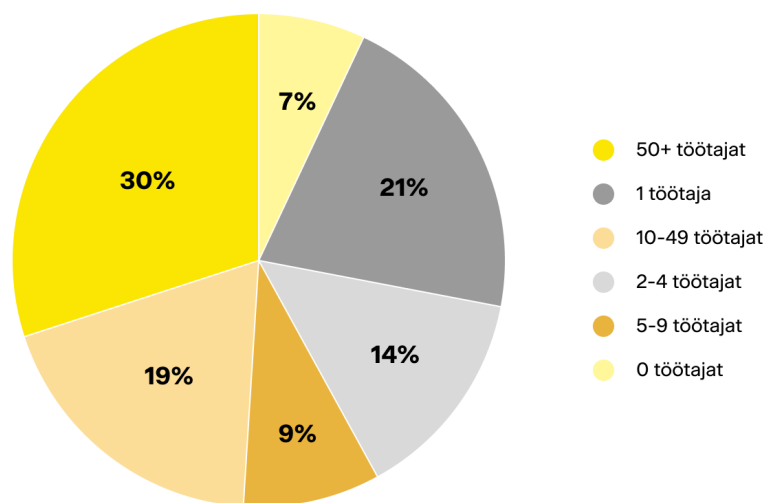
Disainereid võib leida peaaegu kõigist maakondadest. Kahest maakonnast ei olnud ühtegi vastajat - Lääne-Viru ja Rapla. Siiski tegutseb ülekaalukas enamik Tallinnas (61,59%) ja Harjumaal (14,99%) ning Tartu linnas (10,3%) ja Tartu maakonnas (3,04%).

Joonis 12. Disainerite territoriaalne jaotus (seisuga 2023 jaanuar)

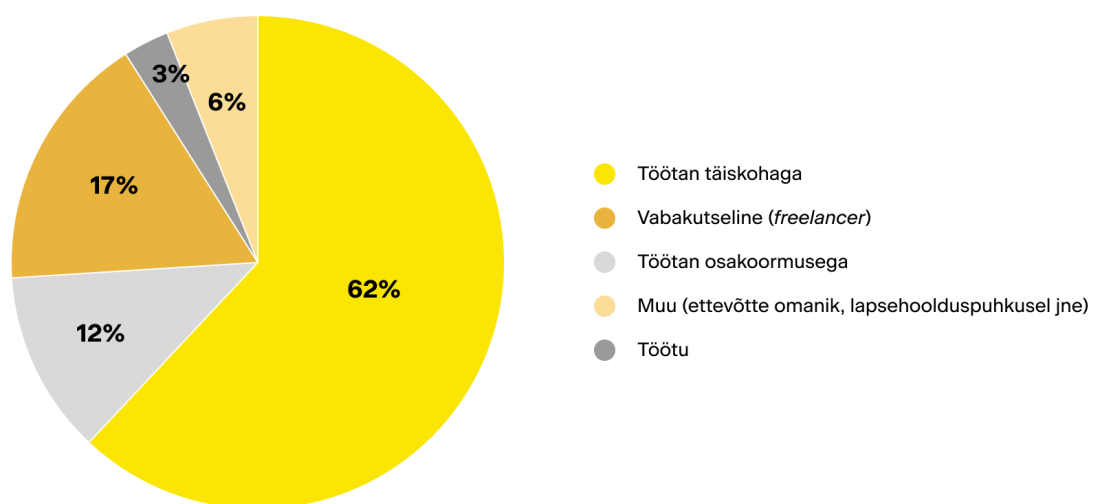
Küsitlusele vastanute seas olid esindatud nii suuremaid ettevõtteid (50+ töötajat) kui ka nn ühemeheettevõtteid. Peab arvestama, et küsimustikule vastasid ka disainerid, kes ei tööta disainiettevõttes, vaid ettevõtetes/ avaliku sektori organisatsioonide disainitiimides. Sellisteks ettevõteteks on näiteks Lidl Eesti, Pipedrive, mitmed pangad ja tööstusettevõtteid, avaliku sektori organisatsioonid. Töötajate arvu disainiteenust pakkuvates ettevõtetes on detailsemalt analüüsitud 4. peatükis Disainiteenust pakkuvate ettevõtete majandusnäitajad.

30% vastanutest töötavad organisatsioonides, kus on 50+ töötajat (nende seas üksikud disainiettevõtteid). 21% vastanute puhul on tegemist nn ühemeheettevõttega, kus on 1 töötaja. 31 vastaja puhul (7% vastanutest) organisatsioonis/ ettevõttes ametlikke töötajaid ei ole, neist 20 märkisid oma tegutsemisvaldkonnaks materjalipõhine disain.

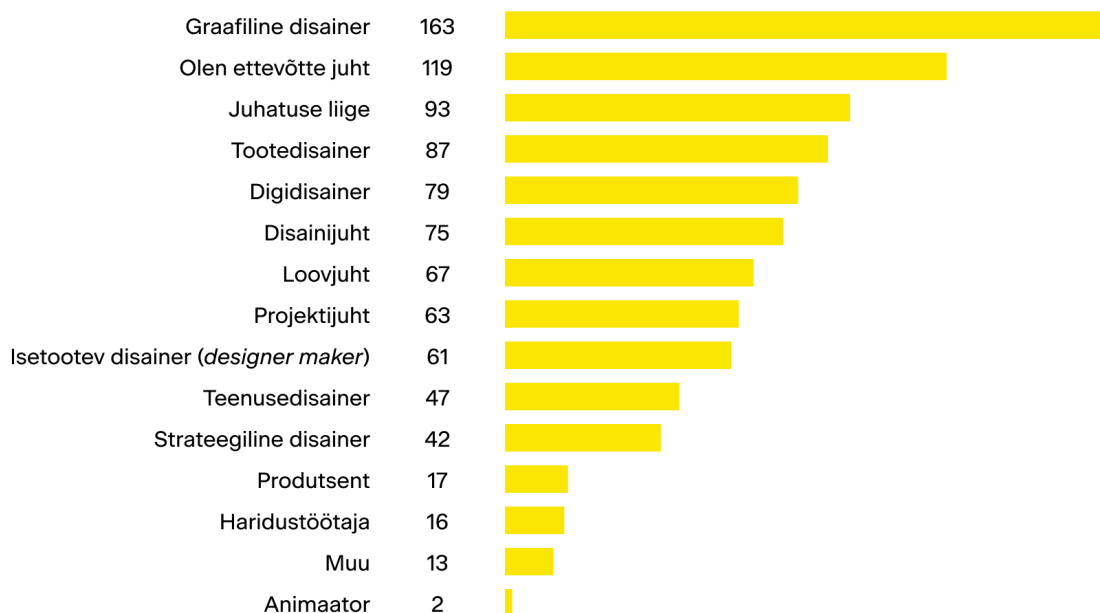
Joonis 13. Töötajate arv organisatsioonis (seisuga 2023 jaanuar)

Enamik vastajatest (62%) töötas täiskohaga, 17% olid vabakutselised. 12% vastanutest töötas osakoormusega. Töötu staatuses oli 3% vastanutest.

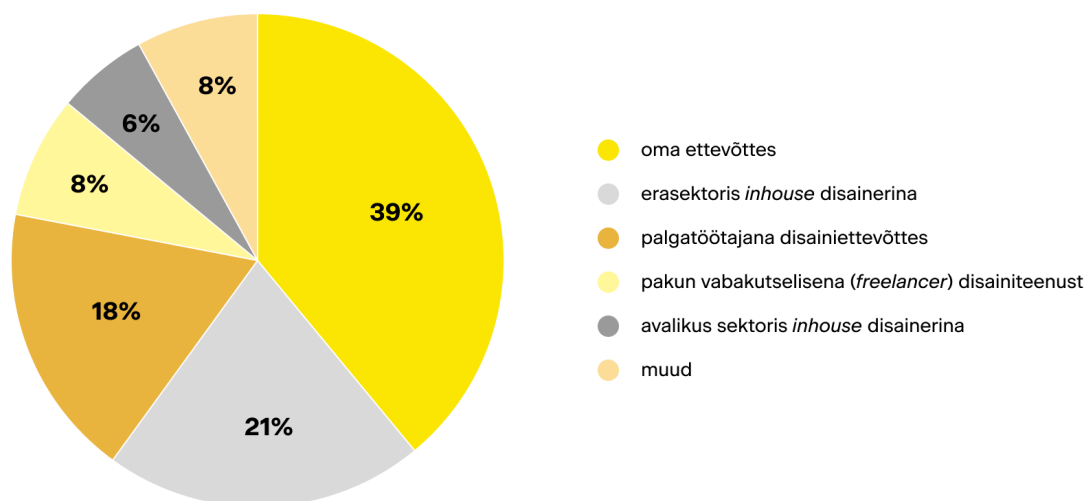
Joonis 14. Disainerite tööalane staatus (seisuga 2023 jaanuar)

Uurisime, mis rollis disainerid ettevõttes/ organisatsioonis töötavad. Antud küsimus oli valikvastustega, vastajal oli võimalik teha mitu valikut. On väga tüüpiline, et ühel inimesel on ettevõttes mitu rolli, näiteks lisaks ettevõtte juhtimisele on ta ka isetootev disainer ja graafiline disainer. Vastajate seas oli kõige enam graafilisi disainereid (163), kõige vähem oli vastajate seas animaatoreid (2).

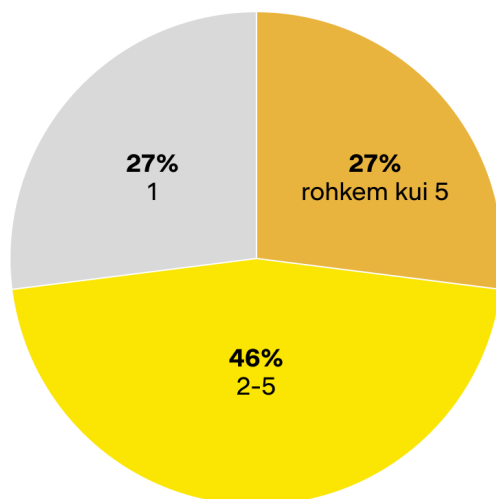
Joonis 15. Disainerite ametikohad (seisuga 2023 jaanuar)

Enamik vastanutest töötas oma ettevõttes (39%), teisel kohal oli erasektoris *inhouse* disainerina töötajad (ligi 21%). Vabakutselisi vastajaid oli 36 ehk 8% vastanutest. Avalikus sektoris *inhouse* disainerina töötas 24 vastanut (6%).

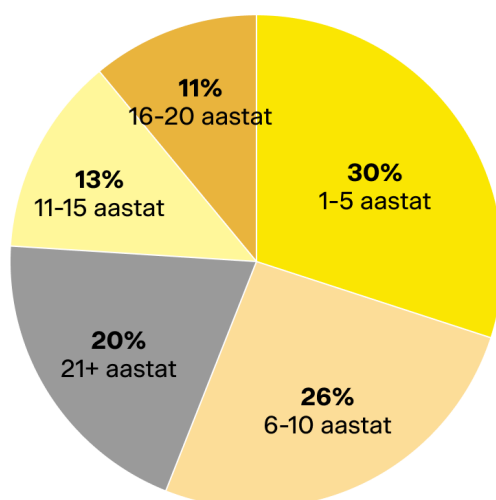
Joonis 15. Disainerite töötamine (seisuga 2023 jaanuar)

Palusime avaliku ja erasektori *inhouse* disainerina töötavatel vastajatel näidata ka oma organisatsiooni disainimeeskonna suurust. Kokku töötas sellistes ettevõtetes 91 disainerit ehk 21% vastanutest. Küsitluses oli vastanuid kokku 67 ettevõttest ja avaliku sektori organisatsioonist. Kõige rohkem, 31 organisatsioonis, oli disainimeeskondi suuruses 2-5.

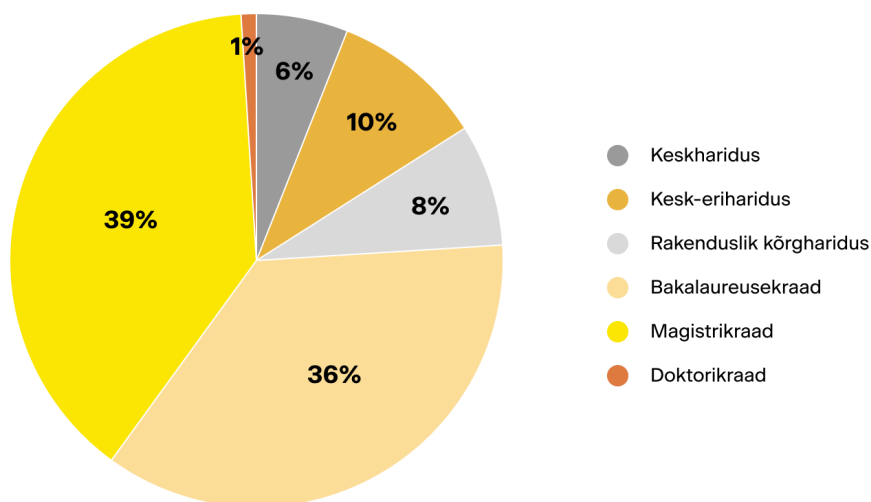
Joonis 16. Disainimeeskondade suurus organisatsioonides, kus töötavad *inhouse* disainerid (seisuga 2023 jaanuar)

Keskmiselt on vastaja töötanud disainivaldkonnas 12,8 aastat (mediaan on 10 aastat). Vastajate seas oli kõige enam neid (30%), kes on töötanud valdkonnas alles 1-5 aastat, sellele järgneb 6-10 aastat (26% vastanutest) ja üle 20. aasta töötanud (20% vastanutest).

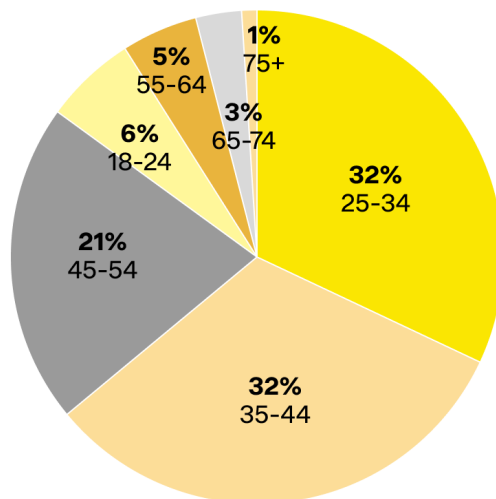
Joonis 17. Disainivaldkonnas töötatud aeg (seisuga 2023 jaanuar)

68% vastajatest omab disainivaldkonna haridust, 5%-l on disainivaldkonna haridus omandamisel ning 27% ei oma disainivaldkonna haridust. **84% vastanutest omab kõrgharidust**, neist ligi 39% omab magistrikraadi. Alla keskhariduse polnud ühtegi vastajat. 5 vastanut oli doktorikraadiga.

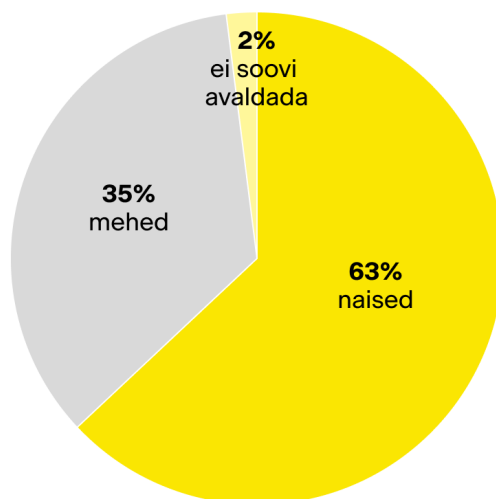

Joonis 18. Disainerite kõrgeim lõpetatud haridustase (seisuga 2023 jaanuar)

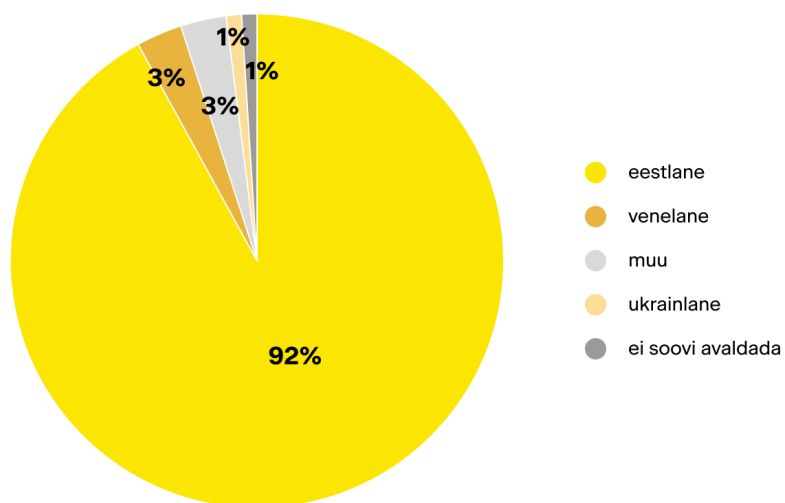
Vastajate seas oli nii noori kui juba pensioniealisi. Samas on üldise vanuseline jaotuse järgi vastanud pigem noored – vastajatest 64% on vanuses 25-34 ja 35-44. Vastajatest 63% olid naised ja 35% mehed, 7 inimest ei soovinud oma sugu avaldada. Selleks, et leida üles Eestis töötavad teistest rahvustest disainerid, oli küsitlust võimalik täita ka inglise keeles. Vastanutest enamik (394, 92%) olid eestlased. Vastajate hulgas oli veel ka vene (ligikaudu 3%), ukraina, ingerlaste, hispaanlaste, tatarlaste, kreeklaste, portugallaste, prantslaste, poolakate, kataloonlaste, valgevenelaste, mehhiklaste esindajaid, kokku 28 mitte-eestlast. On ilmne, et küsitlus teiste rahvuste esindajateni piisavalt ei jõudnud.

Joonis 19. Küsitluses osalenute vanus

Joonis 20. Küsitluses osalenute sugu

Joonis 21. Küsitluses osalenute rahvus

2.1.2 Disainivaldkonna arenguvajadused

[Kultuuri arengukava 2021-2030](#) on toonud välja järgmised suurimad kitsaskohad disaini valdkonnas:

- ettevõtete ja asutuste disainivõimekuse tõstmine, disainipädevuste senisest suurem rakendamine nii avalikus kui ka erasektoris
- innovatsiooni soodustav seadusloome
- Eesti disaini nähtavuse ja ekspordi suurendamine
- disainipädevuse tõstmine ühiskonnas üldiselt
- vajadus arendada disainihariduse mudelit kõigil haridustasemetel (ka elukestvas õppes)
- kutsekvalifikatsiooni süsteemi arendamine

Kasutasime võimalust ja küsisime vastajatelt ka nende arvamust järgmise 3 aasta disainivaldkonna arenguvajaduste kohta. Vastused olid väga mitmekesised. Kõige rohkem tõusid esile jätkusuutlikkuse ja kestlikkuse arengusuunad (78 mainimist), samuti arvati, et rohkem tuleks tegeleda valdkonna parema nähtavuse, arusaadavuse ja disaini rolli suurendamisega. Oluliseks peeti ka tegelemist disainerite nii üldiste kui erialaste kompetentside arendamisega, sh ka rohkem rahvusvahelisi koolitusi rahvusvaheliste koolitajatega. Väga oluliseks peeti jätkuvalt valdkonnasisese ja valdkondadeülese koostöö ning ekspordi arendamist ja toetamist. Rõhutati ka vajadust rohkem eksperimenteerida.

	Vastanute arv
Jätkusuutlikkus, kestlikkus, ringdisain, ringmajandus	78
AI ja liitreaalsuse areng	32
Koostöö valdkonna sees ja valdkondadeülele	41
Ekspord	15
Toetused, toetusmeetmed disaineritele (sh digitaliseerimiseks), disaineri palk	20
Võimalused üldkompetentside arendamiseks, sh seadusandlus, lepingud, õigus	25
Võimalused erialaste kompetentside arendamiseks, sh arenguprogrammid, sh digioskused (UX, UI), AI, teenusedisain, disainjuhtimine, strateegiline disain	33
Turundus	7
Valdkonna parem nähtavus, arusaadavus, rolli suurendamine (sh mõisted, mõõdikud, registrid korda)	49
Disain tasemeharidusse ja üldhariduskoolidesse, sh ringdisain, disainimõtlemine (sisend koolidele)	16
Muud	71

Joonis 22. Disainivaldkonna arenguvajadused

2.1.3 Jätkusuutlikkus/ kestlikkus valdkonnas ja disainerite töös

Ringmajandus on üks neljast Euroopa Komisjoni fookusvaldkonnast. Eesti Kunstiakadeemia (EKA) ja EDK eestvedamisel on valdkonnas hakatud ulatuslikumalt tegelema ringdisaini teemadega⁵⁷. EDK tegeleb ringdisaini alase teadlikkuse ja kompetentside tõstmisega alates 2017. aastast, kui liituti rahvusvahelise koostööprogrammiga Ecodesign Circle⁵⁸. EDK toetab väikese ja keskmise suurusega ettevõtteid ringdisainialase teadlikkuse tõstmisel ja pakub neile praktilisi võimalusi osalemaks ökoinnovatsioonis ja ringmajanduse poole liikumises⁵⁹. EDK on töötanud välja metoodika ringdisaini auditi ja sprindi⁶⁰ läbiviimiseks ning pakub disaineritele sellealase väljaõppe võimalusi. EDK pakub sihtgruppidele erinevaid jätkusuutlikkuse alaseid täiend- ja ümberõppe võimalusi⁶¹. Loodud on ringdisaini veebileht www.ringdisain.ee.

Tallinna Loomemajanduskeskus suunab ettevõtteid kaasama ringmajanduse põhimõtteid. Eesmärk on jätkusuutliku, rohelise ja ringmajandusliku ettevõtluse toetamine teadlikkuse tõstmise ning praktiliste lahenduste abil. Selleks korraldatakse erinevaid koolitusi ja seminare⁶².

Ringmajanduseteemade arendusel inkubatsiooniprogrammis ja seoses uue keskuse sisuloomega alustati koostööd TalTechiga. Koostöös toimus ka esimene valdkonnateemaline ideesprint, kus eesmärk on leida täiendavaid ideid loodava ringmajanduskeskuse sisutegevusteks ringmajanduse valdkonnaga seotud teemade, meetodite, Eesti ja rahvusvaheliste edulugude ja innovatsiooni tutvustamisel⁶³.

Tartu Loomemajanduskeskus osaleb mitmes rahvusvahelises projektis eesmärgiga tõsta teadlikkust moe- ja tekstiilitööstuses eksisteerivatest väljakutsetest, mis on seotud rohepöörde, jätkusuutlikkuse ja taaskasutuse võimalustega⁶⁴.

Eesti Disainerite Liit pühendas 2022. aasta Disainiöö rohedisainile. Disainifestivali keskmes oli rohedisaini ja kestlikkusega seotud teemad. Toimus rahvusvaheline konverents „Rohe-olemine: WTF?“, kus tutvustati nutikaid ringmajanduse näiteid Eestist ja välismaalt. Toimusid ka

⁵⁷ [Jätkusuutlikkus – Eesti Disainikeskus](#)

⁵⁸ www.ecodesigncircle.eu

⁵⁹ Näiteks sai 2018. aastal EASi korraldatud ideekonkursi raames rahastuse EDK projekt „Ringdisain“, kestvusega 2. aastat, mis tegeles VKEde ringdisainialase teadlikkuse tõstmise ja neile praktiliste võimaluste pakkumisega, et võimaldada neil osaleda ökoinnovatsioonis ja ringmajanduse poole liikumises.

⁶⁰ [Koolitused – Ringdisaini keskus](#). Rahvusvahelises koostöös välja töötatud ringdisaini sprindi metoodika kohandas Eesti jaoks disainibüroo Velvet koostöös ringmajanduse ekspertidega.

⁶¹ [Koolitused – Ringdisaini keskus](#)

⁶² inkubaator.tallinn.ee/ringmajandus

⁶³ Allikas: Sihtasutuse 2022. majandusaasta aruanne (Ärireister)

⁶⁴ Näiteks Erasmus+ projekt „Upcycling Clothes and Mind“

praktilised taaskasutuse teemalised töötoad. Koostöös Tallinna linnaga on käivitatud disainikonkurss „RoheAsi“⁶⁵. Korraldatakse ka jätkusuutlikku Eesti disaini tutvustavaid näitusi⁶⁶.

Disainihariduses uuendatakse järkjärgult õppekavasid, nii et kestlik mõtteviis oleks osaks igast valdkonna õppekavast. Eraldi on loodud juurde uusi õppekavasid, nt EKA-s magistriõppekava Ringdisain, mille eesmärgiks on koolitada ringdisaini erialaseid professionaale ning mediaatoreid, kes suudaks tõestada, et ringdisaini rakendamine ja sellesse investeerimine omab positiivset mõju keskkondlike, sotsiaalsete ja kultuuriliste aspektide kõrval ka ettevõtluses ja majandusruumis.

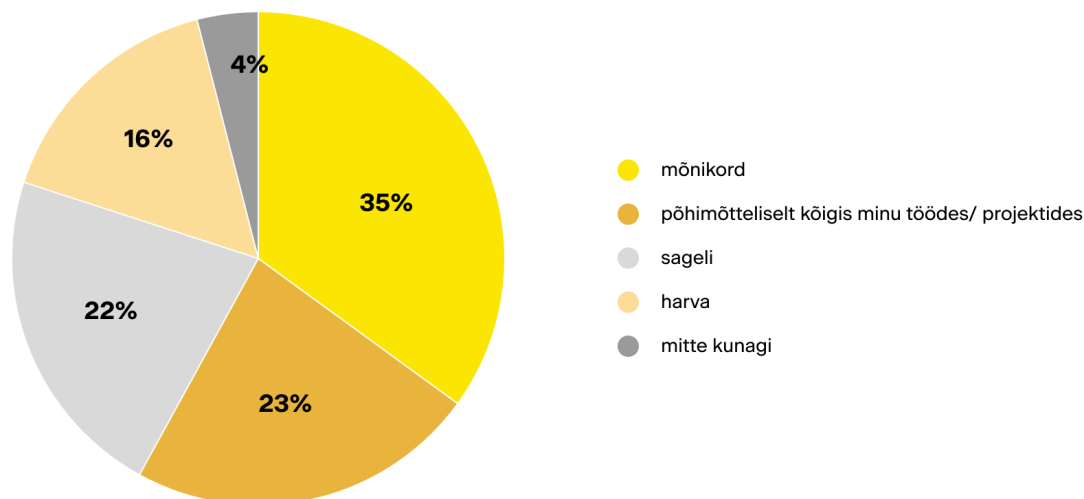
TÜ Viljandi kultuuriakadeemia juurde loodi õppekava Ringtehnoloogia, mille õppe eesmärk on koolitada ringmajanduse ja -disaini põhimõtteid järgivaid, materjale ning lihttehnoloogiaid tundvaid asjatundlikke ja loovaid uue aja meistreid. Põhiline rõhk on ringluses olevate esemete ja materjalide eluea nutikal ja looval pikendamisel lihttehnoloogilise parandamise, taas- ja uuskasutuse ning ümbertöötlemise abil. Olulisel kohal on ka laiemate teadlikkuse suurendamine keskkonnaprobleemide põhjustest ja neile piirkonnapõhiste lahenduste leidmine.

Kutseõppes on Tartu Kunstikool ja VOCO loomas uut ühisõppekava tulevikutehnoloogiad, mille üheks õppesuunaks on materjaliringlus, mis valmistab ette spetsialisti, kellel on teadmised materjalide kestlikust kasutamisest ja toodete eluea pikendamisest ja nende parandamisest.

Täpsustasime disainerite seisukohti ja ootusi ringmajanduse ja ringdisaini valdkonnas kaardistuse küsitlusega. Disainerid võtavad jätkusuutlikkuse/ kestlikkuse aspekte arvesse oma igapäevatoos sageli või põhimõtteliselt kõigis töödes/ projektides (vastanutest kokku ligi 45%). 35% vastajatest rakendavad jätkusuutlikkuse/ kestlikkuse aspekte mõnikord. Mitte kunagi ei rakenda oma igapäevatoos disainerina antud aspekte vaid 4% vastanutest.

⁶⁵ www.edl.ee/uudised/konkurss-roheasi

⁶⁶ Vt näiteks Hispaanias, Valencias Maailma Disainipealinna projekti raames 9.-19. mail 2023 toimunud Eesti jätkusuutlikku disaini tutvustav näitus „Second Chance“ / „Teine võimalus“. EDL ja EKA koostööna korraldatud näitusel oli väljas rohkem kui 20 Eesti disaineri looming.

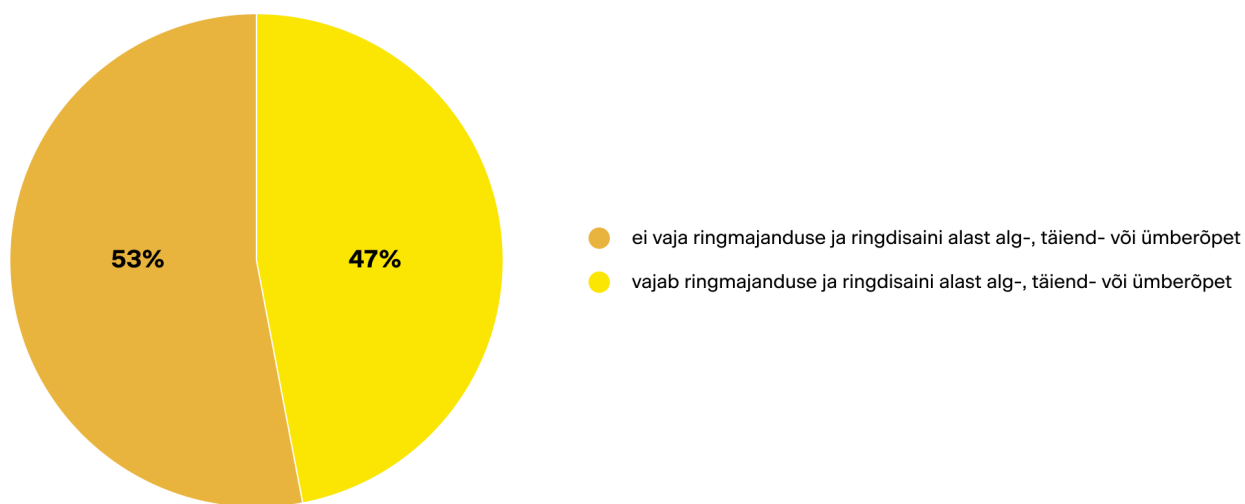
Joonis 23. Disainerite jätkusuutlikkuse/ kestlikkuse aspektide arvesse võtmine oma igapäevatoos

Vastajatest 52% (223 vastanut) hoiavad ennast igapäevaselt kursis ringmajanduse ja ringdisaini alaste uudiste ja arengutega. 48% vastanutest seda ei tee. Peamisteks infokanaliteks oli seejuures eelkõige **sotsiaalmeedia** (Facebook, Instagram, LinkedIn, Youtube, TikTok, Pinterest), kokku 55 mainimist ning teisel kohal **Internet** üldisemalt (54 mainimist). Samuti mainiti 53 korral **valdkondlikke kanaleid, uudiskirjasid, blogisid, podcaste, veebiväljaandeid** ning 45 korral meediat (TV, ajalehed, ajakirjad, raadio).

	Vastanute arv
Sotsiaalmeedia (Facebook, Instagram, LinkedIn, Youtube, TikTok, Pinterest)	55
Internet	54
Valdkondlikud kanalid, uudiskirjad, blogid, podcastid, veebiväljaanded	53
Meedia (TV, ajalehed, ajakirjad, raadio)	45
Kolleegid, isiklikud kontaktid, võrgustik	27
Muud	25
Veebinarid, koolitused, seminarid, konverentsid, messid	20
EDK kanalid, sh uudiskiri, ringdisain.ee, veebinarid	16
Uuringud, analüüsid, erialakirjandus	15
EKA	7

Joonis 24. Infokanalid ringmajanduse ja ringdisaini alaste uudiste ja arengute jälgimiseks

47% vastajatest (201 vastajat) vajavad ringmajanduse ja ringdisaini alast alg-, täiend- või ümberõpet ning 53% leidsid, et ei vaja. Eelkõige soovitakse üldisemaid teemasse sissejuhatavaid koolitusi (51 mainimist), aga ka koolitusi jätkusuutlike materjalide kohta (40 mainimist). Üllatuslikult palju oli neid, kes arvasid, et täiendõpet on vaja, ei osanud aga öelda, millist koolitust või infot nad vajaksid (28 vastust).

Joonis 25. Vajadus ringmajanduse ja ringdisaini alasele alg-, täiend- või ümberõppele

3 Disainiharidus

3.1 Disainialane kõrg- ja kutseharidus

Disainialast kõrgharidust on Eestis võimalik saada 10 kõrgkoolis. Kokku võeti juuni 2023 seisuga üliõpilasi vastu 33-l õppekaval, sh rakenduskõrghariduses 9, bakalaureuseõppes 9, magistriõppes 14 ja doktoriõppes 1 õppekaval. Kõige rohkem disainivaldkonna õppekavasid pakub Eesti Kunstiakadeemia – kokku 14 õppekava (vt lisa 1).

Õppeasutuse nimi	Rakendus- kõrgharidus	Baka- laureus	Magister	Doktor	KOKKU
Eesti Kunstiakadeemia*		6	7	1	14
Tallinna Tehnikaülikool*			1		1
Kõrgem Kunstikool Pallas	4				4
Tartu Ülikool Pärnu kolledž		1	3		4
Tallinna Ülikool Haapsalu kolledž	1				1
Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia	1		1		2
Tallinna Ülikool		1	2		3
Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor	3				3
Tallinna Tehnikakõrgkool		1			1
KOKKU	9	9	14	1	33

* ühisõppekava TalTech + EKA

Joonis 26. Disaini valdkonnaga seotud õppekavade arv kõrghariduses õppeasutuse ja astme järgi. Allikas: Haridusasutuste kodulehed (seisuga juuni 2023)

Disainialast kutseharidust saab Eestis kahest kutsekoolist. Kokku võetakse juuni 2023 seisuga üliõpilasi vastu 7-l õppekaval, sh 5-l õppekaval Tartu Kunstikoolis ja 2-l õppekaval Kuressaare Ametikoolis (vt lisa 1).

3.2 Lõpetajate arv

Vaadates lõpetajate arvu aastatel 2017-2022 võib öelda, et kõrgharidusega lõpetajate arv on iga aastaga kasvanud. Kui 2017/2018. õppeaastal omandas disainialase kõrghariduse 207 inimest, siis 2021/2022. õppeaastal omandas disainialase kõrghariduse juba 307 inimest (vt lisa 3).

2021/2022. õppeaastal oli kõrghariduse lõpetajate seas 102 rakenduskõrghariduse, 119 bakalaureuseõppe ja 85 magistriõppe lõpetajat. Doktorikraadi omandas õppekava „Kunst ja disain“ alusel üks inimene.

40% lõpetanutest (125 lõpetajat) sai 2021/2022. õppeaastal kõrghariduse (BA, MA, Phd) Eesti Kunstiakadeemiast (EKA), 2021/2022. õppeaasta kõrghariduse lõpetajatest lõpetasid 22 Tartu Ülikooli, 16 Tallinna Tehnikakõrgkooli (moetööstuse eriala), 34 Tallinna Ülikoolis ning 8 Tallinna Tehnikaülikooli.

Tallinna Tehnikaülikooli 8 magistriõppe õppekava „Disain ja tehnoloogia tulevik“ lõpetajat võib samal ajal pidada ka EKA lõpetajaks, kuna tegemist on EKA ja TalTech ühise magistrikavaga ning lõpetaja saab mõlema ülikooli ühisdiplomi. Tegemist on Tallinna Tehnikaülikooli ja Eesti Kunstiakadeemia koostöös välja töötud rahvusvahelise magistri ühisõppekavaga. Programmi eesmärgiks on siduda teadus, tehnoloogia ja disain ühtseks distsipliiniks, mis lubab välja töötada innovatiivseid tootelahendusi, mille aluseks on ettevõtete arendustegevus ja majanduskeskkonna mõistmine. Ajavahemikul 2014-2021 on õppekava lõpetanud 67 inimest.

Disainivaldkonna rakenduskõrghariduse omandas 2021/2022. õppeaastal kokku 96 inimest, sh Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledžis 12 inimest, Kõrgemas Kunstikoolis Pallas 40 inimest. Eesti Ettevõtlikõrgkooli Mainor lõpetajaid oli 44.

3.3 Täiendõpe

Lisaks tasemeõppele pakutakse haridusasutuste ja valdkonna ökosüsteemi osapoolte poolt ka mitmeid täiendõppevõimalusi ning **uue täiendõppevormina mikrokraade**⁶⁷. Eesti Kunstiakadeemia pakub disainivaldkonnas näiteks kahte mikrokraadi: **Disain hariduses ja**

⁶⁷ Mikrokraadid on muutuvaid tööturu vajadusi arvestavad paindlikud täiendusõppeprogrammid, et pakkuda uusi erialapädevusi.

haridusedisain ning **Fontide disainimine**. Tallinna Ülikooli pakub inglisekeelset mikrokraadi **Design for Digital Behaviour Change Interventions**. Tartu Ülikool pakub järgmisi mikrokraade disainivaldkonnas: **Digiteenuste disain ja suhtlus klientidega** ning **Disainiuuringud teenuste disainis**. Tallinna Tehnikaülikool pakub **Teenusedisaini mikrokraadi**. Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia pakub **loovettevõtja mikrokraadiprogrammi**.

3.4 Kutsestandardid

Kutsestandard on dokument, milles kirjeldatakse tööd ning töö edukaks tegemiseks vajalike oskuste, teadmiste ja hoiakute kogumit ehk kompetentsusnõudeid. Alates 2013. aastast kehtivad Eestis disainivaldkonnas kujundaja kutsestandardid 4.-5. tasemele (valdkond kultuur, kutseala kunst, fotograafia ja disain, kutse grupp kujundaja)⁶⁸. 2018. aastal esitas Eesti Disainikeskus SA Kutsekojale taotluse kutsestandardi loomise protsessiga alustamiseks, et luua disaineri 6.-8. taseme kutsestandardid. 2020. aastal, peale OSKA raporti valmimist 2019. aastal, alustati kujundaja 4.-5. taseme kutsestandardite muutmist ja disaineri 6.-8. taseme kutsestandardite väljatöötamist. Disaineri kutsestandardite loomise protsess peaks jõudma lõpule 2024. aastal.

Disainivaldkonna kutsestandardite väljatöötamise algatamise vajaduse tingis ühelt poolt vajadus kirjeldada disainierialade tuumkompetentse, teiselt poolt korrastada disainimaastikku ning muuta see läbipaistvamaks. Mida keerulisemaks lähevad käsitletavat probleemid ja suuremaks disaineri vastutus, seda hädavajalikum on tagada professionaalsus. Disainerite, eeskätt uutes disainivaldkondades tegutsejate kompetentsimudelid võimaldavad paremini disainerite pädevusi ja võimekusi kommunikeerida ning organisatsioonidel disaineritega parematel alustel koostööd teha.

⁶⁸ www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10492727

4 Disainiteenust pakkuvate ettevõtete majandusnäitajad

Käesolev peatükk annab ülevaate disainiteenust pakkuvate ettevõtete majandusnäitajatest. Sektori majandusnäitajate analüüs, mis nõuab sügavamat vaadet ja andmetele konteksti loomist, ei ole käesoleva kaardistuse eesmärgiks.

Kuna EMTAK 2008 koodide alusel ei ole olemasolevad andmed disainerite kohta usaldusväärsed (vt selgitust peatükis 2), siis on disainerite arvud ja majandusnäitajate andmed esitatud käsitsi koostatud valimi põhjal. Ettevõtete valimi koostamisel võeti ühelt poolt aluseks 2023. aastal läbiviidud küsitluse andmeid – valimisse lisati kõik disainiteenust pakkuvad ettevõtted, kokku 63, mille töötajad vastasid küsimustikule. Lisaks on valimis ettevõtted, kelle töötajad küll ei vastanud kaardistuse küsimustikule, kuid kes on EDK disainibüroode võrgustiku liikmed või mille tegevusala on liigitatud EMTAK 2008 koodi 74101 Disainerite tegevused alla. Lisaks koodiga 74101 ettevõtetele on valimis ettevõtted, mis on deklareerinud oma ettevõtte tegevusalaks EMTAK järgi reklaamiagentuurid, programmeerimine vm (vt joonis 27), aga pakuvad olulises mahu ka disainiteenuseid ning on võitnud disainitööde eest auhindu.

Ettevõtete tuvastamisel ja kontrollil kasutati lisaks kaardistuse küsimustikule sotsiaalmeedia erinevaid platvorme, Google otsingut, Eesti Disainiauhindade ja Kuldmuna arhiive. Valim on valideeritud valdkonna ekspertide poolt. Analüüsi aluseks on 2021. ja 2022. aasta majandusaasta andmed (Äriregistrile esitatud vastavate aastate majandusaasta aruanded). Disainerite arvude puhul kasutati ettevõtete poolt esitatud või kodulehtedel kuvatud andmeid. Disainerite arvud on 31.12.2023 seisuga.

Kokku tuvastasime kaardistuse raames 2023. aastal 93 disainiteenust pakkuvat ettevõtet, kus töötas kokku 311 disainerit.

EMTAK kood	Koodi sisu	Ettevõtete arv	Disainerite arv ettevõttes
74101	Disainerite tegevus	43	125
73111	Reklaamiagentuurid	32	138
62011	Programmeerimine	12	26
90031	Kunstialane loometegevus	2	4
73121	Reklaami vahendamine meedias	1	4
18122	Perioodikaväljaannete, ärikataloogide, reklaammaterjalide, äriblankettide jm kontoritarvete trükkimine	1	3
70221	Ärinõustamine jm juhtimisalane nõustamine	1	4
74301	Kirjalik ja suuline tõlge	1	1

Joonis 27. Disainiteenust pakkuvate ettevõtete liigitus EMTAK koodi järgi

Nagu näha, siis on vaid 43 ettevõtet registreeritud EMTAK koodiga 74101 (disainerite tegevus). 50 disainiteenust pakkuvat ettevõtet on registreeritud mõne muu EMTAK koodiga ja jäävad seetõttu ametlikust EMTAK-koodide põhisevast statistikast välja.

Kaardistatud ettevõtetest 73 pakkusid disainiteenust kas põhitegevusena või ühena põhitegevustest, 14 olid reklaamiagentuurid, mis pakkusid ka disainiteenust ning 6 olid digiettevõtted, mis pakkusid ka disainiteenust.

4.1 Majandusnäitajate koondinfo

Parema võrreldavuse tagamiseks grupeerisime ettevõtted 3 rühma. Ettevõtted, kus disainiteenuse pakkumine on põhitegevus, on pigem väikesed, keskmine töötajate arv oli 5. 10 või rohkem töötajat oli 2022.a. 12 ettevõttes, neist 3 ettevõttes üle 20 töötaja. 1 töötaja oli 16 ettevõttes ja 7 ettevõttes ei olnud ühtegi palgalist töötajat. Keskmine tööjõukulu töötaja kohta oli aastal 2021.a. 29 135 eurot, 2022.a. 35 862 eurot. Vähemal või rohkemal määral eksportis vaid 37% ettevõtetest. 3 ettevõtet oli asutatud 2022.a. ja seetõttu ei kajastu nende andmed allolevas tabelis.

	2021	2022
Majandusaasta aruande esitanud ettevõtete arv	70	72
Keskmine töötajate arv ettevõttes	5	5
Kogu müügitulu (eur)	25 553 016	30 540 183
Keskmine müügitulu (eur)	365 043	424 169
Kogu aruandeaasta kasum (eur)	2 963 485	4 071 324
Keskmine aruandeaasta kasum (eur)	42 336	56 546
Eksportivate ettevõtete arv	26	27
Kogu ekspordi summa (eur)	1 795 928	4 095 831
Keskmine ekspordi summa (eur)	69 074	151 697
Keskmine ekspordi osakaal (%)	12	20
Keskmine töäjökulu (eur)	145 675	179 309
Keskmine lisandväärtus töötaja kohta (eur)	38 218	45 063

Joonis 28. Ettevõtted, kus disainiteenuse pakkumine on põhitegevus

Teine grupp oli disainiteenust pakuvad reklaamiagentuurid. Need ettevõtted on oluliselt suuremad, keskmine töötajate arv oli 15. Vaid 4 ettevõtte töötajate arv jäi alla 10 inimese. Suurim töötajate arv oli 32. Keskmine töäjökulu töötaja kohta oli aastal 2021.a. 34 687 eurot, 2022.a. 39 678 eurot. Paljud neist ettevõtetest kuuluvad rahvusvahelistesse kontsernidesse. Eksportis 79% ettevõtetest. Nende ettevõtete puhul teame, et nad pakuvad ka disainiteenust, aga reeglina ei ole võimalik eristada disainiteenuste müügist saadud tulu.

	2021	2022
Majandusaasta aruande esitanud ettevõtete arv	14	14
Keskmine töötajate arv ettevõttes	15	15
Kogu müügitulu (eur)	22 451 300	27 991 967
Keskmine müügitulu (eur)	1 603 664	1 999 426
Kogu aruandeaasta kasum (eur)	1 640 834	285 191
Keskmine aruandeaasta kasum (eur)	117 202	20 371
Eksportivate ettevõtete arv	11	11
Kogu ekspordi summa (eur)	1 588 209	1 583 274
Keskmine ekspordi summa (eur)	113 444	113 091
Keskmine ekspordi osakaal (%)	6	6
Keskmine töäjökulu (eur)	522 776	603 667
Keskmine lisandväärtus töötaja kohta (eur)	43 793	41 763

Joonis 29. Reklaamiagentuurid, mis pakuvad ka disainiteenust

3. grupp on digiettevõtted, mis pakuvad ka disainiteenust. Kokku leidsime 6 sellist ettevõtet. See arv ei pruugi olla lõplik. Valimis domineerivad 2 suurt ettevõtet, kus on üle 90 töötaja ja müügitulu üle 10 miljoni euro. 2 ettevõttes töötas alla 10 töötaja. Kõigi nende ettevõtete puhul, v.a. 1 erand, ei ole võimalik eristada disainiteenuste müügist saadud tulu.

	2021	2022
Majandusaasta aruande esitanud ettevõtete arv	6	6
Keskmine töötajate arv ettevõttes	185	202
Kogu müügitulu (eur)	78 104 029	109 658 237
Keskmine müügitulu (eur)	18 276 373	13 017 338
Kogu aruandeaasta kasum (eur)	12 416 905	12 190 225
Keskmine aruandeaasta kasum (eur)	2 069 484	2 031 704
Eksportivate ettevõtete arv	4	5
Kogu ekspordi summa (eur)	45 337 718	69 123 794
Keskmine ekspordi summa (eur)	7 556 286	11 520 632
Keskmine ekspordi osakaal (%)	17	19
Keskmine tööjõukulu (eur)	6 404 153	8 729 239
Keskmine lisandväärtus töötaja kohta (eur)	1 398 692	41 065

Joonis 30. Digiettevõtted, mis pakuvad ka disainiteenust

5 Kokkuvõte

Tänane Eesti disainivaldkond on kirju, siin tegutsevad nii disainiteenust müüvad disainerid, kes on kas organiseerunud disainiettevõttesse või tegutsevad *freelanceritena*, *designer-makerid* ehk isetootvad disainerid, kes tegelevad oma toodete disainimisega, tootmisega ja müümisega ning *inhouse* disainerid ehk disainerid, kes töötavad ettevõttes, mis tegutsevad teistes valdkondades, aga arendavad oma kaubamärke ja toodete/ teenuste disainimiseks kasutatakse oma ettevõttesisesid disainereid. Disaini valdkond on ka sisuliselt väga mitmetahuline ja pidevalt arenev ning piire laiendav. Seetõttu võib valdkonnast olla teinekord keeruline aru saada või seda piiritleda. Käesolev kaardistus on Eesti Disainikeskuse esimene samm valdkonda paremini selgitada. Proovitud on anda võimalikult mitmekülgne ülevaade Eesti disainivaldkonna ja selle ulatuse kohta, võimaldamaks valdkonda paremini mõista ja mõõta. Kaardistus koondab kokku kogu olemasoleva info disainivaldkonna kohta, kirjeldades disainivaldkonna seesmist struktuuri ja seal tegutsevaid organisatsioone, info disainihariduse kohta, annab ülevaate valdkonda mõjutavatest strateegilistest dokumentidest, seni tehtud uuringutest, valdkonna avalikust rahastamisest ja olulisematest suursündmustest. Sisendina on kasutatud käsitletud organisatsioonide endi avalikku infot (eelkõige kodulehed, 2021. ja 2022. aasta majandusaastate aruanded) või kui seda ei olnud, siis organisatsioonide antud infot, aga ka valdkonna kohta tehtud asjakohaseid uuringuid.

Kaardistuse 3. peatükis on esitatud ka ülevaade disainihariduse hetkeseisust, antavatest kraadidest, lõpetajate arvudest ja olukorrast disaineri kutsestandarditega. Kasutatud on andmeid organisatsioonide kodulehtedelt ja HaridusSilmast.

Olemasolevad riiklikud andmekogumid kas on puudulikud või ei ole piisavad, et kõikide disaini liikide kohta adekvaatseid andmeid saada ja teha järeldusi valdkonna kohta.

Esindusorganisatsioonide liikmeskondade analüüs vastuseid ei anna, kuna väga suur hulk disainereid esindusorganisatsioonidesse ei kuulu. Seetõttu viisime jaanuar- veebruar 2023 läbi veebipõhise küsitluse valdkonna kaardistamiseks. Küsitlusele vastas 427 disainerit ehk ca 37% valdkonnas hõivatutest. Olgugi, et tulemus on päris hea ning küsitlusega suutsime kaasata disainereid peaaegu üle kogu Eesti, ootasime siiski rohkem vastajaid, et teha usaldusväärsemaid üldistusi. Ehkki see pakub huvitavat teavet valdkonna kohta, on ilmne, et tulevikus tuleb leida paremaid viise, kuidas rohkem disainereid kaasata.

Vaatasime põhjalikumalt sisse disainiteenust pakkuvatesse ettevõtetesse ja nende majandusnäitajatesse. Kuna riiklikud andmekogud on ebapiisavad, siis on disainerite arvud ja majandusnäitajate andmed esitatud käsitsi koostatud valimi põhjal. Kaardistusega saime hea ülevaate kõigist Eestis disainiteenust pakkuvatest ettevõtetest. Küsitluse tulemusena saime parema pildi ka tootvatest disainiettevõtetest ning ettevõtetest, kus on oma disainitiimid. Nendes põhjalikumaks sissevaateks oleks vaja olnud suuremat vastajate hulka. Seetõttu vajab see osa edasist uurimist.

Üheks üllatuseks oli erialaliitusesse kuuluvate disainerite oodatust väiksemad arvud. Peamiseks põhjuseks erialaliitusesse mittekuulumisel toodi vähest teadlikkust ja vajaduse puudumist katusorganisatsiooni/ esindusorganisatsiooni järele. Et disaineritel oleks võimalik lasta oma häälel rohkem kõlada, on vaja tegeleda disainerite teadlikkuse tõstmisega nende huve esindavate ja koondavate organisatsioonide olemasolust ning selgemalt defineerida ja kommunikeerida väärtust, mida erialaliidud/ katusorganisatsioonid pakuvad.

Küsitluses küsisime vastajatelt ka nende arvamust järgmise 3 aasta disainivaldkonna arenguvajaduste kohta. Kõige rohkem tõusid teemadena esile jätkusuutlikkus ja kestlikkus, samuti valdkonna parema nähtavuse, arusaadavuse ja disaini rolli suurendamine. Oluliseks peeti ka disainerite kompetentside arendamist, sh nii üldiste kui erialaste kompetentside, ja rohkem rahvusvaheliste koolitajate kaasamist. Väga oluline on jätkuvalt ka valdkonnasisene ja valdkondadeüleline koostöö ning ekspordi arendamine ja toetamine. Esile tõusis ka vajadus rohkem eksperimenteerida.

Neljas peatükk uurib lähemalt disainiteenust pakkuvaid ettevõtteid ja nende majandusnäitajaid. Käesolevas kaardistuses on kasutati erinevaid meetodikaid lähtudes andmete iseloomust ja kättesaadavusest. Andmete allikatena on kasutatud nii olemasolevaid riiklikke uuringuid, HaridusSilma, Statistikaametit, ettevõtete 2021. ja 2022. aasta majandusaastate aruandeid, aga ka organisatsioonide kodulehti ja erinevaid avalikke andmeid internetis. Oluliseks osaks kaardistuses oli EDK enda läbiviidud *online* küsitlus. Igas peatükis esitatud andmete juures on ka täpsem info andmete allikate ja kasutatud meetodite kohta.

Loodame, et selle kaardistuse lugemine pakub huvi erineva taustaga inimestele, sh ka disaineritele endile ning et kaardistuses esitatud info on kasulik ja tekitab diskussioone. Aastakahe pärast korraldame uue küsitluse ja loodame jõuda rohkemate disaineriteni, et saada võimalikult adekvaatne ülevaade valdkonnast.

6 Lisad

Lisa 1. Õppekavade nimekiri õppeasutuste lõikes kõrghariduses

Õppeasutus/ Õppekava nimetus	Rakendus	BA	MA	PhD	Lisamärkus
Eesti Kunstiakadeemia		6	7	1	
<i>Graafiline disain</i>		1	1		MA inglise keeles
<i>Disain ja innovatsioon</i>		1			erialad: moedisaini korraldus; toote- ja keskkonnadisain; Ruumikujundus; visuaalne kommunikatsioon
<i>Kunst ja disain</i>				1	
<i>Animatsioon</i>		1	1		MA inglise keeles
<i>Moe-, tekstiili- ja aksessuaaridisain</i>		1			
<i>Tööstus- ja digitootedisain</i>		1			
<i>Klaas, keraamika, ehe ja sepis</i>		1			
<i>Ringdisain</i>			1		
<i>Sotsiaalne disain</i>			1		
<i>Taidestuudium (endine Disain ja rakenduskunst)</i>			1		eesti ja inglise keeles
<i>Interaktsioonidisain</i>			1		sessioonõpe, inglise keeles
<i>Disain ja tehnoloogia tulevik</i>			1		inglise keeles, ühisõppekava TalTech + EKA
Tallinna Tehnikaülikool			1		
<i>Disain ja tehnoloogia tulevik</i>			1		inglise keeles, ühisõppekava TalTech + EKA
Tartu Ülikool Pärnu kolledž		1	3		
<i>Disainmõtlemine ja digiturundus</i>		1			
<i>Teenuste disain ja juhtimine</i>			1		
<i>Persoonibrändipõhise ettevõtlus</i>			1		
<i>Heaolu- ja spaateenuste disain ja juhtimine</i>			1		inglise keeles
Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia	1		1		
<i>Kultuuripärandi loovrakendused</i>			1		
<i>Pärandtehnoloogia</i>	1				sh tekstiil, metall, puit-ehitus, ringtehnoloogiad
Tallinna Ülikool		1	2		
<i>Digitaalsed õpimängud</i>		1			
<i>Interaktsioonidisain</i>			1		inglise keeles, veebipõhine
<i>Inimese ja arvuti interaktsioon</i>			1		inglise keeles
Tallinna Ülikool Haapsalu kolledž	1				
<i>Käsitöetehnoloogiad ja disain</i>	1				
Kõrgem Kunstikool Pallas	4				
<i>Meedia- ja reklaamidisain</i>	1				

<i>Mööblidisain</i>	1			
<i>Nahadisain</i>	1			
<i>Tekstiil</i>	1			
Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor	3			
<i>Arvutimängude disain ja arendus</i>	1			inglise keeles
<i>Veebitehnoloogiad</i>	1			
<i>Graafiline disain</i>	1			
Tallinna Tehnikakõrgkool	1			
<i>Moetööstus</i>		1		

Allikas: Haridusasutuste kodulehed (seisuga juuni 2023)

Lisa 2. Õppekavade nimekiri õppeasutuste lõikes kutsehariduses

Õppeasutus	Õppekava nimetus	Märkus
Tartu Kunstikool		
	Dekoraator	põhihariduse baasil
	Kujundusgraafik	põhihariduse ja keskhariduse baasil
	3D kunstnik-kujundaja	põhihariduse ja keskhariduse baasil
	Stilist	keskhariduse baasil
	Kunstnik-kujundaja (5.tase jätkuõpe)	olemasoleva 4. taseme kujundaja kutsehariduse baasil
Kuressaare Ametikool		
	Kujundaja (kujundusgraafik)	kutsekeskharidusõpe
	Kujundaja (liikuva graafika kujundaja)	kutseõpe

Allikas: Haridusasutuste kodulehed (seisuga juuni 2023)

Lisa 3. Disaini valdkonna kõrgharidusega lõpetajate arv aastatel 2017-2022

	Õppekava nimetus	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2017-2022
EKA		106	98	127	110	125	566
Phd	Kunst ja disain	3	1		1	1	6
MA	Ruumilooe	2	6	5			13
MA	Interaktsioonidisain	2	5	12	14	3	36
MA	Tootedisain	2	1	2	1	4	10
MA	Graafiline disain					8	8
MA	Animatsioon	6	9	6	4	7	32
MA	Disain ja rakenduskunst	12	16	13	11	13	65
BA	Meediagraafika	6	4	10	12	15	47
BA	Disain ja innovatsioon	6	15	27	19	23	90
BA	Tööstus- ja digitootedisain	7	4	10	8	14	43
BA	Ehte- ja sepakunst	8	6	5	8	1	28
BA	Moe-, tekstiili- ja aksessuaaridisain					3	3
BA	Klaas, keraamika, ehe ja sepis					4	4
BA	Graafiline disain	16	6	11	13	11	57
BA	Animatsioon	7	5	5	4	7	28
BA	Klaasikunst ja -disain	8	4	1		1	14
BA	Tekstiilidisain	6	3	8	3	1	21
BA	Nahakunst, aksessuaari- ja köitedisain	7	4	4	6	2	23
BA	Moedisain	7	8	8	6	7	36
BA	Moestilistika	1	1				2
TalTech		6	6	5	13	8	38
MA	Disaini ja tehnoloogia tulevik	6	6	5	13	8	38
TTK		22	17	13	15	16	83
BA	Moetööstus	22	17	13	15	16	83
Mainor		9	28	37	32	44	150
Rakendus	Veebidisain ja digitaalgraafika	1	19	27	23	37	107
Rakendus	Arvutimängude disain ja arendus	1	8	9	9	7	34
Rakendus	Disain loovettevõtluses	7	1	1			9
Pallas		21	38	29	24	40	152
Rakendus	Nahadisain ja restaureerimine	4	7	4	8	6	29
Rakendus	Tekstiil	5	8	4	6	12	35
Rakendus	Meedia- ja reklaamidisain	9	13	14	4	13	53
Rakendus	Mööblidisain ja restaureerimine	3	10	7	6	9	35
TÜ Pärnu		13	37	25	31	15	121
MA	Heaolu- ja spaateenuste disain ja juhtimine	3	11	7	15	5	41
MA	Teenuste disain ja juhtimine	10	26	18	16	10	80

TÜ Viljandi		2	4	9	13	13	41
MA	Pärandtehnoloogia	2	4	3	5	2	16
MA	Kultuuripärandi loovrakendused					5	5
Rakendus	Pärandtehnoloogia			6	8	6	20
TLÜ		14	22	16	31	34	117
MA	Inimese ja arvuti interaktsioon	7	12	8	16	17	60
MA	Interaktsioonidisain					3	3
BA	Digitaalsed õpimängud	7	10	8	15	14	54
TLÜ Haapsalu		13	9	11	12	12	57
Rakendus	Käsitöötehnoloogiad ja disain	13	9	11	12	12	57
Euro⁶⁹		1	3	4			8
Rakendus	Moedisain	1	3	4			8
	KOKKU	207	262	276	281	307	1 333
	<i>Rakenduskõrgharidusõpe</i>	44	78	87	76	102	387
	<i>Bakalaureuseõpe</i>	108	87	110	109	119	533
	<i>Magistriõpe</i>	52	96	79	95	85	407
	<i>Doktoriõpe</i>	3	1		1	1	6

Allikas: www.haridussilm.ee

⁶⁹ Euroakadeemia suleti 31. augustil 2020 seoses õppetöö läbiviimise õigusest ilmajäämisega.